

UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Istorie și Filosofie

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ

A DEPARTAMENTULUI ISTORIA ROMÂNILOR,
UNIVERSALĂ ȘI ARHEOLOGIE

XII

ediția

PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Chișinău 2026

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Istorie și Filosofie

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ

A DEPARTAMENTULUI ISTORIA ROMÂNILOR,
UNIVERSALĂ ȘI ARHEOLOGIE

XII

e d i ț i a

VINERI, 5 IUNIE 2026

Editor: Aurel Zancu

**PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR**

Chișinău 2026

Comitetul organizatoric

Aurel ZANOCI, dr., conf. univ.

Emil DRAGNEV, dr., prof. univ.

Igor BERCU, dr., lector univ.

Mihail BĂȚ, dr., conf. univ.

Andrei COROBCEAN, dr., lector univ.

Comitetul științific

Liliana CONDRATICOVA, dr. hab., m.c., Academia de Științe a Moldovei

 0000-0002-8735-3364

Valentin CONSTANTINOV, dr. hab., Universitatea de Stat din Moldova

 0000-0001-9578-1134

Emil DRAGNEV, dr., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0001-6174-161X

Ion EREMIA, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0002-2007-9233

Anatol PETRENCU, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0002-5449-1023

Andrei PROHIN, dr., Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală,

 0000-0002-9775-046X

Eugen SAVA, dr. hab., conf. univ., Muzeul Național de Istorie a Moldovei,

 0000-0002-2811-4208

Valentin TOMULEȚ, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0003-4696-2064

Aurel ZANOCI, dr., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0002-3236-7582

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și

Arheologie : ediția a 12-a, 5 iunie 2026 : Program : Rezumatele comunicărilor /

editor: Aurel Zanoci ; comitetul științific: Liliana Condraticova [et al.]. – Chișinău : [S. n.],

2026 (CEP USM). – 87 p. : fig. color.

Antetit: Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filosofie. –

Texte : lb. rom., engl. – 60 ex.

ISBN 978-9975-77-522-9.

[94(478:498)+902/904](082)=135.1=111

S 50

PROGRAM

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
(SALA SENATULUI, BLOCUL CENTRAL)

VINERI, 5 Iunie 2026

9³⁰-10⁰⁰ Ședința de deschidere a sesiunii științifice.
Cuvinte de salut

10⁰⁰-11⁰⁰ Ședința plenară (moderator: Igor BERCU)

Ion EREMIA
Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova

**Istoria antică și medie timpurie a
românilor în opera lui Vasile Tatișcev**

Sergiu BOȚOLIN
Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova

**Centru, periferie și guvernare
diferențiată. Imperiul Rus și periferiile
sale occidentale**

11⁰⁰-11³⁰ Pauză de cafea (aud. 533, blocul central)

11³⁰-13⁰⁰ Desfășurarea lucrărilor pe secții

13⁰⁰-14⁰⁰ Pauză de prânz

14⁰⁰-17⁰⁰ Desfășurarea lucrărilor pe secții

SECTIA
ARHEOLOGIE

(PLATFORMA DE FORMARE ȘI CERCETARE INTERDISCIPLINARĂ
ÎN DOMENIUL ARHEOLOGIEI „VASILE PÂRVAN”, BLOCUL CENTRAL)

11³⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderator: Aurel ZANOCI

Andrei COROBCEAN

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Considerații privind utilizarea
datelor etnografice în
interpretarea socială a vestigiilor
arheologice**

Natalia OVCEAROV

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**„Vârfurile” din fildeș de mamut din
stațiunile paleoliticului superior în
spațiul pruto-nistrean**

Ghenadie SÎRBU

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Grupul cultural Horodiștea-
Gordinești în raport cu alte
comunități eneolitice târzii din
Europa de Sud-Est, o paradigmă a
sincronismelor**

Sergiu BODEAN

„Ștefan cel Mare” University of Suceava

**The one-eyed male figurines of
the Cucuteni B Phase**

14⁰⁰-17⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Octavian MUNTEANU, Andrei COROBCEAN

Mariana SÎRBU

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

**O groapă din perioada târzie a
epocii bronzului descoperită în
așezarea Cazaclia II**

Mihail BĂȚ

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Situl Saharna „Țiglău” în contextul
proceselor culturale din prima
epocă a fierului: o privire sinoptică
asupra ultimelor campanii de
cercetare**

Serghei PASCARI

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Rezultate preliminare ale
prospecțiilor LiDAR la cetățile
„circulare” din epoca fierului de pe
teritoriul Republicii Moldova**

Aurel ZANOCI

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Dumitru CONDREA

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Un nou sit arheologic descoperit
pe moșia satului Fundul Galbenei,
raionul Hâncești**

Sergiu SERBINOV

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Daniela NEAGA

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Victor DULGHER

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Situri ale culturii getice de pe
moșia satului Scoreni, raionul
Strășeni**

Vladimir CHITIC

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Dumitru CONDREA

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Sergiu SERBINOV

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Alexandra CRISTEA

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Cercetări arheozoologice la situl
de epoca fierului Hansca „Toloacă”,
raionul Ialoveni**

Aurel ZANOCI

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Cristian COROLENCO

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

**De la estampaj la algoritm:
contribuții la automatizarea
studiului ștampilelor amforice
grecești**

Octavian MUNTEANU

*Universitatea Pedagogică de Stat
„Ion Creangă” din Chișinău*

**Noi descoperiri de construcții pe
pari la Ivancea Sub Pădure**

Michael MEYER

Universitatea Liberă Berlin

Vasile IARMULSCHI

Universitatea Liberă Berlin

Torben SCHATTE

Universitatea Liberă Berlin

Tatiana NAGACEVSCHI

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Aspecte pedologice ale șanțului
Valului lui Traian de Jos (sector
Găvănoasa - Vulcănești).
Campania anului 2025**

Vitalie SOCHIRĂ

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Sergiu MATVEEV

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

Vlad VORNIC

*Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”,
Universitatea de Stat din Moldova*

SECTIA
**ISTORIE MEDIEVALĂ
ȘI MODERNĂ**

(CENTRUL DE INFORMARE A ROMÂNIEI „GHEORGHE BRĂȚIANU” /
AUD. 530, BLOCUL CENTRAL)

11³⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderator: Ion EREMIA

Andrei PROHIN

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Comentariul lui Andrei de
Cezareea la „Apocalipsa lui Ioan”
în manuscrisele slavone din Țările
Române (sec. XIV-XVI)**

Emil DRAGNEV

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Sfintele martire în naos. Ocurențele
moldovenești**

Maria DRAGNEV

*Institutul de Istorie, Universitatea de
Stat din Moldova*

**Voievozii munteni în tablourile votive
din Moldova în secolul al XVI-lea**

Lilia ZABOLOTNAIA

*Muzeul Național de Istorie a
Moldovei*

**Scrisori testamentare ale
moldovencilor în Polonia:
dimensiuni istorice, juridice și
culturale (sec. XVI-XVII)**

Igor BERCU

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Cuceririle otomane în sud-estul Țării
Moldovei și problema Bugeacului**

Moderatori: Lilia ZABOLOTNAIA, Cristina GHERASIM

Alina FELEA <i>Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Fenomenul adulterului în Țara Moldovei (sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea): morala creștină, legislația și realitatea
Valentin TOMULEȚ <i>Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Între declasare și reconfigurare socială: o reevaluare critică a perspectivei lui A.D. Xenopol asupra mazililor
Maria CUNICHEVICI-MORARU <i>Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Rolul și locul porturilor Ismail, Chilia și Reni în politica comercială a Imperiului Rus până la începutul sec. XIX-lea
Anastasia GUȚU <i>Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Tariful vamal al Imperiului Rus din 1822 și impactul asupra relațiilor comerciale ruso-austriece (studiu de caz: regiunea Basarabia)
Roman ȚABUR <i>Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova; Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava</i>	Evoluția cercetărilor privind comerțul Basarabiei prin porturile dunărene Ismail Chilia și Reni (1812-1856) în istoriografia rusă din secolul al XIX-lea
Cristina GHERASIM <i>Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Forme de loisir și sociabilitate în mediul nobilimii basarabene sub dominație imperial rusă
Eugen-Tudor SCLIFOS <i>Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova</i>	Presa franceză și problema Basarabiei (ianuarie - iulie 1878)

Andrei EMILCIUC

*Institutul de Istorie, Universitatea de
Stat din Moldova*

**Impactul reînstituirii monopolului de
stat la vânzarea băuturilor alcoolice
asupra încasărilor din accize în
Basarabia (1896-1914)**

Igor ȘAROV

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Ideea de misiune imperială a Rusiei
în istoriografie – între tradiție și
continuitate**

SECTIA
ISTORIE
CONTEMPORANĂ

(SALA UNIRII / AUD. 532, BLOCUL CENTRAL)

11³⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderator: Ruslan ȘEVCENCO

Ion Valer XENOFONTOV

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Mișcări subversive comuniste în
Chișinău interbelic**

Lidia PRISAC

*Biblioteca Științifică (Institut)
„A. Lupan”, Universitatea de Stat
din Moldova*

**Farmaciile Ogrăzii Armenești din
Chișinău în perioada interbelică**

Liliana ROTARU

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Școala mobilă (передвижка) ca
laborator social al regimului sovietic:
educație ideologică, selecție de cadre
și inginerie socială în RASSM**

Anatol PETRENCU

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

**Foamea din RSSM: cazul raionului
Căușeni**

14⁰⁰-17⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Liliana ROTARU, Ion Valer XENOFONTOV

István BANDI

*Arhiva Istorică a Serviciilor Secrete
din Ungaria*

**Principesa Ileana în vizorul Securității
(1948-1952). Oportunități de analiză
istorică în baza surselor arhivistice
aflate la CNSAS (studiu de caz)**

<p>Ruslan ȘEVCENCO <i>Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova</i></p>	<p>Criza politică în RSSM (1949-1950): premise, circumstanțe, urmările</p>
<p>Anatolie POVESTCA <i>Muzeul Național de Istorie a Moldovei</i></p>	<p>Lucrări plastice din creația arhitectului Alexei Șciusev cu referire la arhitectura postbelică a orașului Chișinău</p>
<p>Antoni Piotr KUBIAK <i>Universitatea din Varșovia</i></p>	<p>Puterea în ofensivă. Criticile aduse de comuniștii moldoveni istoricilor români în anii 1965-1980</p>
<p>Ana Maria RUSNAC <i>Muzeul Național de Istorie a Moldovei</i></p>	<p>Emil Loteanu în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei: valorificarea patrimoniului cinematografic și literar</p>
<p>Cornel VELNIȚA <i>Institutul de Geologie și Seismologie, Universitatea de Stat din Moldova</i></p>	<p>Cercetări seismologice la Institutul de Geofizică și Geologie a Academiei de Știință a RSS Moldovenești (anii 1970-1980)</p>
<p>Paula POPOV <i>National Museum of History of Moldova</i></p>	<p>Images of Soviet Hippies in Soviet Moldova of 1976</p>

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

SECȚIA ARHEOLOGIE

Considerații privind utilizarea datelor etnografice în interpretarea socială a vestigiilor arheologice*

Andrei COROBCEAN

 0000-0002-9886-301X

Reconstituirea relațiilor, statutului și structurilor sociale din trecutul îndepărtat a atras atenția specialiștilor încă din perioada genezei disciplinelor științifice pe parcursul secolului al XIX-lea. Paradigma evoluționistă în antropologia socio-culturală sublinia importanța cercetării formelor pre-statale ale manifestărilor sociale. Această abordare a influențat puternic interesul față de reconstituirea acestor fenomene în preistorie și protoistorie, grație acumulării materialelor arheologice atribuite diferitor epoci. Un rol important l-au avut în acest sens descoperirile funerare și observațiile privind diferențele de rit și ritual, care puteau reflecta diferențe sociale sau identități sociale distincte. Cu toate că deseori explicarea reflectării unor aspecte sociale în vestigiile arheologice avea un caracter intuitiv, cercetătorii făceau referințe la unele modele etnografice cunoscute.

Evident pe lângă exemplele etnografice, o valoare deosebită o au sursele scrise, dacă sunt relevante pentru spațiul și epoca studiată. Numeroase descoperiri de morminte izolate sau necropole, așezări și cetăți, construcții etc. au determinat interpretări de ordin social, fie că este

---

* Cercetare realizată în subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

vorba de diferențieri sociale generale, fie despre distingerea unui grup elitar sau a unui individ cu statut special. Astfel de interpretări au generat ipoteze mai mult sau mai puțin susținute prin argumente etnografice, chiar dacă paralelele etnografice în arheologie demult sunt tratate cu mare prudență, mai ales că aceleași date etnografice ne demonstrează o imagine neunivocă în relația dintre fenomenele sociale și cultura materială.

„Vârfurile” din fildeș de mamut din stațiunile paleoliticului superior în spațiul pruto-nistrean*

Natalia OVCEAROV

 0009-0008-1254-5282

Rămășițele osteologice ale mamutului, împreună cu oasele altor animale, sunt foarte des întâlnite în stațiunile comunităților paleolitice din zonele glaciare europene și asiatice, inclusiv în spațiul pruto-nistrean. În același timp, n-a fost elaborat un studiu complex privind distribuția fragmentelor osoase, utilizate de omul preistoric în diferite activități vitale (construcția spațiilor de trai, confecționarea uneltelor, a armelor și pieselor de artă, a podoabelor etc.).

În comunicarea de față, atenția va fi acordată unui tip de piese din fildeș de mamut, așa-numitele „vârfuri”, identificate în stațiunile paleoliticului superior Costești I, Climăuți II, Cosăuți, Rașcov VII și VIII. Funcționalitatea lor este destul de variată: vârfuri de lance, unelte de tip pumnal etc. Majoritatea pieselor erau decorate prin incizii, zgârieturi paralele și haotice etc. Astfel, a fost elaborată o clasificare mai complexă a pieselor, din punct de vedere tipologic, tehnico-morfologic, și funcțional. Totodată, aceste artefacte sunt clasificate conform parametrilor metrici: lungime, grosime, diametrul profilului transversal, cu localizarea urmelor de întrebuințare a pieselor. De asemenea, au fost elaborate „tabele” de comparație și de corelare a unui anumit tip (și subtipuri) de piese, destul de răspândite în materialul osteologic al stațiunilor paleoliticului superior. Aceste informații pot fi folosite și ca surse suplimentare pentru identificarea atribuției culturale a materialului arheologic din stațiunile paleoliticului superior din spațiile limitrofe.

---

* Cercetare realizată în subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

The one-eyed male figurines of the Cucuteni B Phase

Sergiu BODEAN

 0000-0001-8062-0362

Over the past 150 years, research on the Cucuteni-Trypillia culture has produced substantial collections of anthropomorphic figurines. Among these, a distinct subset of male figurines from the Cucuteni B phase is particularly noteworthy. These figurines, which include both standing and seated examples, are characterized by a single eye, typically represented by one or more perforations. Published data document several authentic examples from this period at sites in Romania (Buznea, Fetești-*La Schit*, Mărgineni-*Cetățuia*), the Republic of Moldova (Călărași IV, Medveja), and Ukraine (Chapaevka, Shypyntsy, Bilche Zolote (Bilcze Złote)-*Ogorod*, Koshylivtsy, Kolomyishchyna II, among others). Most are depicted in a standing position, with the base rendered as an elongated relief. The left eye is most frequently depicted (Medveja, Fetești-*La Schit*, Shypyntsy, Bilche Zolote-*Ogorod*, Koshylivtsy, Kolomyishchyna II), using one, two, or three perforations. In contrast, the right eye is typically marked with a single perforation (Mărgineni-*Cetățuia*, Buznea, Călărași IV, Chapaevka). Nearly all figurines of this type display a sash across the right shoulder, and, with rare exceptions, across the left (Mărgineni-*Cetățuia*), indicated by incised lines or a series of pits. Two examples of one-eyed seated male figurines have been identified at the Buznea and Kolomyishchyna II sites.

Some researchers interpret certain male figurines from this phase, including the one-eyed examples, as representations of androgynous figures, such as those from Medveja (Monah 1997, 106). This argument, which extends beyond ancient mythology, is based on the combination of male and female characteristics, including the depiction of breasts with small protrusions. According to this hypothesis, male figurines virtually disappear during the Cucuteni B phase, leaving only androgynous representations. However, this perspective does not adequately account for the evolving iconography of male figurines throughout the Cucuteni A-B and Cucuteni B phases. While the presence of androgynous or hermaphroditic figures in Cucuteni-Trypillia sculpture cannot be entirely

excluded, it is necessary to establish generally accepted criteria to distinguish these from strictly female or male figurines. For example, the sculptural depiction of breasts using moldings is also a characteristic feature of male figures and is observed on clearly attributed male figurines from the Cucuteni A phase (e.g., Dumești, Scânteia, Izvoare). Changes in the depiction of the male figure are further evident in artefacts from the Cucuteni A-B2 phase, such as those from Iabloana I. The identification of a unique figurine found in Pit 52 at the Iabloana I settlement in 1978 as a female figure entwined with snakes is unconvincing (Burdo 2004, 64).

Male one-eyed figurines have previously been associated with the concept of sacred blinding (Burdo 2004, 55). It is also plausible that the one-eyed male figurines of the Cucuteni B phase represent either real individuals or mythical characters possessing this anatomical feature. Notably, one-eyed male deities appear in the mythology of numerous cultures and are attributed with diverse qualities. Continued accumulation of data on such figurines, verification of earlier discoveries, and refinement of the chronology of relevant sites will facilitate a more comprehensive analysis of this category of artefacts.

Grupul cultural Horodiștea-Gordinești în raport cu alte comunități eneolitice târzii din Europa de Sud-Est: o paradigmă a sincronismelor*

Ghenadie SÎRBU

 0000-0002-4525-1239

Prin integrarea analizelor culturii materiale cu datele disponibile privind radiocarbonul, studiul urmărește să clarifice poziționarea temporală a acestui grup în raport cu comunitățile vecine din eneolitic și/sau din epoca bronzului timpuriu.

O atenție deosebită este acordată relațiilor dintre Horodiștea-Gordinești, entitățile culturale contemporane și grupurile înrudite din Bazinul Carpatic, Volynia și regiunile pontice. Analiza evidențiază atât trăsături comune, cât și specificații regionale, reflectând procese complexe de interacțiune, adaptare și transformare culturală la sfârșitul mileniului al IV-lea a. Chr.

Sunt abordate, de asemenea, ambiguitățile terminologice persistente din jurul eneoliticului târziu și/sau tranziției de la eneolitic la epoca bronzului timpuriu, subliniind modul în care schemele cronologice diferite au influențat interpretările sincronismului și afilierii culturale.

În final, propunem ca grupul Horodiștea-Gordinești să reprezinte o componentă dinamică a unei rețele mai largi de comunități din eneoliticul târziu, caracterizată atât de continuitate, cât și de inovare. Sincronismele sale cu alte grupuri regionale ilustrează modele mai largi de schimbare socioeconomică și reorganizare culturală în Europa de Sud-Est la începutul epocii bronzului.

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

O groapă din perioada târzie a epocii bronzului, descoperită în așezarea Cazaclia II*

Mariana SÎRBU

 0000-0002-1537-7375

Așezarea Cazaclia II, atribuită culturii Sabatinovka, este amplasată la 2,0 km spre sud de satul Cazaclia, pe partea stângă a drumului Cazaclia – Taraclia, cu extindere până spre albia râulețului Lunguța. Suprafața așezării este de 200×80 m. În timpul verificărilor de suprafață (perioada martie - aprilie 2016), organizate de Muzeul Național de Istorie a Moldovei în colaborare cu Freie Universitat din Berlin, aici a fost observată o aglomerație de fragmente ceramice, care ocupau un spațiu de circa 1,5 m².

În luna octombrie a aceluiași an, s-a decis cercetarea prin sondaj a locului în care au fost descoperite fragmentele ceramice. Astfel, a fost decopertată o suprafață de 16 m², orientată pe direcția nord – sud, care încadra central aglomerația ceramică. Materialul arheologic descoperit în primul strat de săpătură (-20 cm) conținea sol afanat de culoare neagră-cenușie, în amestec cu aglomerări de fragmente ceramice de la mai multe vase. La nivelul stratului 2 de săpătură s-a evidențiat pata de culoare cenușie a unei gropi de formă circulară în plan, cu diametrul de 1,6 m. Cercetările au continuat doar în perimetrul conturului acestei gropi, restul suprafeței decopertate fiind format din sol lutos, cu trecere la roca sterilă.

În urma săpăturii, adâncimea gropii s-a dovedit a fi de doar 40 cm de la nivelul actual al solului. Cel mai probabil, aceasta se datorează terenului ușor în pantă, dar și lucrărilor agricole anuale intense. În umplutura acesteia au fost descoperite multiple fragmente ceramice, bucăți de lut ars (multe din ele cu amprente de vegetație), cărbune de lemn și concentrații de boabe carbonizate, supuse ulterior analizelor ¹⁴C și paleobotanice. După prelucrarea materialului ceramic, s-a stabilit că groapa

---

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 180101 „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”.

conține 607 fragmente ceramice (598 grosiere și 9 lustruite) de la cca 13 vase ceramice, majoritatea din ele fiind fragmente de vase de provizii.

Groapa cercetată în așezarea Cazaclia II reprezintă un complex deosebit prin conținutul său (material ceramic, cărbune de lemn, boabe carbonizate), care a oferit posibilitatea completării unor concluzii privind cultura Sabatinovka, cum ar fi datarea ^{14}C și datele paleobotanice. Mai mult ca atât, acest complex, cel mai probabil, a fost utilizat inițial ca groapă de provizii, în acest sens, fiind unicul caz de acest fel, cunoscut pentru așezările din perioada târzie a epocii bronzului, cercetate pe teritoriul Republicii Moldova.

Situl Saharna „Țiglău” în contextul proceselor culturale din prima epocă a fierului: o privire sinoptică asupra ultimelor campanii de cercetare*

Mihail BĂȚ

 0000-0001-6642-2888

Însemnătatea descoperirilor relaționate cu locuirea din prima epocă a fierului în punctul „Țiglău”, un sit arheologic de referință din bazinul de Mijloc a Nistrului, a fost recunoscută chiar din primele campanii de săpătură. Acestea au demarat la scurt timp după descoperirea sitului în anul 1946, prioritizate fiind structurile funerare din această locație. După anul 1950, vestigiile de la Țiglău au intrat într-un con de umbră al cercetării, revenirea producându-se abia la începutul anilor 2000. Cele trei campanii sistematice din anii 2007-2009 au relevat date importante privind organizarea zonei de habitat. În această ordine de idei, comunicarea noastră valorizează rezultatele livrate de campaniile de cercetare din anii 2020-2025. În pofida stadiului preliminar de analiză, caracterul investigațiilor reliefează o abordare interdisciplinară, plecând de la metodele de prospectare și achiziție a informațiilor, registrul metodologic al săpăturii și etapele analitice post-săpătură, strategie menită să surprindă complexitatea locuirii din această regiune. Cercetarea a beneficiat de un lot de analize radiocarbon, realizate la două laboratoare de referință: Laboratorul Radiocarbon din Poznan (Polonia) și Institutul National de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” (Măgurele, România). Corpusul de analize este extins de cercetările antropologice, arheozoologice și pedologice. Sinteza datelor procesate furnizează repere importante privind înțelegerea unor fenomene din prima epocă a fierului, precum: organizarea spațială și dinamica a ocupării teritoriului; destinația și funcționalitatea structurilor arheologice; cronologia primei epoci a fierului; ritualuri domestice și practici funerare; economie, surse de subzistență și achiziția materiilor prime etc.

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Rezultate preliminare ale prospecțiunilor LiDAR la cetățile „circulare” din epoca fierului de pe teritoriul Republicii Moldova*

Serghei PASCARI

 0009-0003-2951-2405

Aurel ZANOCI

 0000-0002-3236-7582

Actualmente pe teritoriul Republicii Moldova sunt cunoscute cca 25 fortificații „circulare”, care se încadrează în epoca fierului. Dintre ele 12 sunt atribuite culturii Saharna (sec. X-IX a. Chr.), restul – culturii getice (sec. IV-III a. Chr.). Documentarea acestui tip de cetăți a fost efectuată prin cercetări de teren, cu efectuarea unor sondaje (Saharna „Gura Hulboacei”, Durlești, Păpăuți „Cetate” etc.), sau chiar prin realizarea unor săpături arheologice (Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „Rude”, Mateuți „La Șanțuri” etc.). Iar pentru căpătarea unor imagini de ansamblu asupra formei acestor fortificații au fost utilizate diferite metode, cum ar fi: ridicări topografice (Mateuți „La Șanțuri”), fotografii aeriene (Hârtopul Mic, Saharna „Rude”), imagini satelitare (Olișcani „Roata Turcilor”, Saharna „Gura Hulboacei”) și prospecțiuni geofizice (Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „Rude”, Saharna „Valea de Mijloc”). Mai dificilă rămâne a fi documentarea a cca 12 cetăți „circulare”, amplasate în prezent în spații împădurite.

Astfel, pentru soluționarea acestei probleme, echipa Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” în colaborare cu Laboratorul „Fizica Mediului și Modelarea Sistemelor Complexe”, Universitatea de Stat din Moldova a început să utilizeze din anul 2025, tehnologia LiDAR (*Light Detection and Ranging*), care permite evidențierea structurilor defensive (valuri, șanțuri și bastioane) din zonele acoperite de copaci.

Pentru realizarea prospecțiunilor a fost folosit un UAS DJI Matrice 350 RTK (fig. 1), echipat cu senzor LiDAR cu cadru (frame-based) Zenmuse L2 integrat. Utilizarea acestui ansamblu este justificată

---

* Cercetare realizată în subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

științific prin capacitatea LiDAR de a obține modele digitale ale terenului în condiții, în care fotogrammetria clasică și observația vizuală sunt limitate de vegetație, relief fragmentat sau acces dificil. În cercetarea arheologică, informația relevantă este frecvent exprimată prin microrelief: valuri de pământ, terase, șanțuri, movile, drumuri vechi, fundații sau limite de locuire. Achiziția LiDAR cu mai multe returnuri permite separarea punctelor de vegetație de punctele de teren, iar DTM-ul rezultat poate fi interpretat prin hillshade multidirecțional, local, pante, sky-view factor și profile topografice.

Astfel, prin combinarea platformei stabile Matrice 350 RTK, a georeferențierii centimetrice RTK/PPK și a senzorului Zenmuse L2, echipamentul a permis cartografierea arheologică de precizie, identificarea microtopografiei ascunse și documentarea digitală a opt fortificații „circulare” (Mateuți „La Șanțuri”, Olișcani „Roata Turcilor”, Pojăreni, Durlești „Pădurea Grozești” ș.a.), încadrate în a doua epocă a fierului și atribuite culturii getice.

Fig. 1. Ansamblul UAS și principiul de colectare cu precizie înaltă a datelor.

Un nou sit arheologic descoperit pe moșia satului Fundul Galbenei, raionul Hâncești*

Dumitru CONDREA

 0000-0001-9799-7756

Sergiu SERBINOV

 0000-0001-6163-1111

Daniela NEAGA

În vara anului 2025, echipa Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” a întreprins o serie de recunoașteri de teren în limitele raioanelor Ialoveni și Hâncești, cu scopul de a stabili caracterul antropic sau natural al unor formațiuni circulare și liniare, observate pe imaginile de satelit. Pe drumul dintre aceste obiective, echipa de cercetare a descoperit un nou sit arheologic cu mai multe niveluri de locuire: unul, care predomină statistic, atribuit culturii getice din sec. V-III a. Chr., și două – din evul mediu timpuriu și târziu.

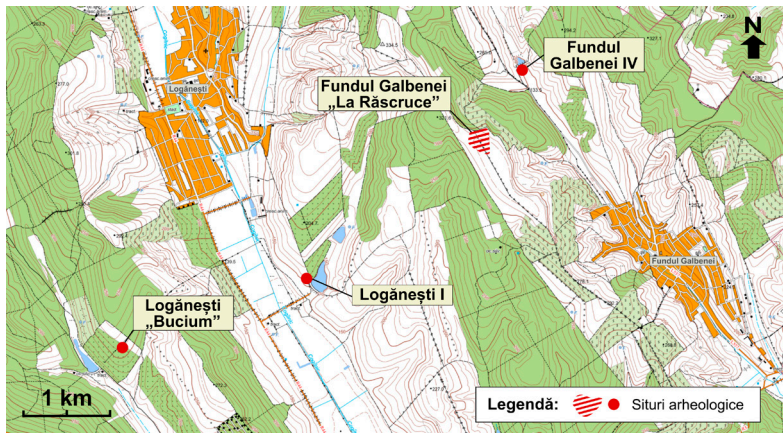
Situl se găsește în punctul numit de localnici „La Răscruce”, la aproximativ 1,7 km spre nord-vest de marginea nordică a satului Fundul Galbenei, pe un platou înalt, închis la nord de ramificația sudică a pădurii Șuiereni și de loturi cultivate cu viță-de-vie (fig. 1).

Arheologii au manifestat interes sporadic față de vestigiile celei de-a doua epoci a fierului de pe moșiile satelor alăturate, documentând anterior trei situri cu materiale atribuite culturii getice: Fundul Galbenei IV, descoperit și cercetat perieghetic de S. Covalenco în 1993; Logănești I, cercetat prin săpături de salvare de către Agenția Națională Arheologică în 2017; Logănești „Bucium”, cercetat prin săpături arheologice de G. Cebotarenco în 1979. Așezarea Fundul Galbenei IV este cea mai apropiată (la cca 1 km spre nord-est) de situl nou-descoperit, fiind situată în zona fostei ferme de lapte, pe ambele maluri ale pârâului Galbena.

De pe suprafață de cca 300×250 m a sitului Fundul Galbenei „La Răscruce” au fost colectate, în total, 398 de fragmente ceramice, 18 fragmente de lut ars, unele fiind cu amprente de nuiete, și un fragment

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Fig. 1. Locația sitului Fundul Galbenei „La Răscruce” pe harta siturilor arheologice cu vestigii atribuite culturii getice de pe moșiile satelor Fundul Galbenei și Logănești, raionul Hâncești.

de la o pipă. Majoritatea fragmentelor (393) sunt tipice pentru cultura getică, în timp ce un fragment este de import grecesc, patru cioburi sunt caracteristice evului mediu timpuriu, iar fragmentul de lulea se atribuie evului mediu târziu.

În acest perimetru a fost atestată o aglomerare de ceramică și lut ars, amplasată compact în zona centrală de pe marginea de nord-vest a sitului. Din această aglomerare, din totalul menționat, s-au colectat 178 de fragmente de ceramică, provenite de la diverse tipuri de vase lucrate cu mâna din pastă grosieră și semifină, dar și fragmentul de amforă grecească.

Luată în ansamblu, ceramica grosieră de pe întreaga suprafață a așezării getice a fost arsă oxidant, căpătând culori diverse: bej, oranj sau combinații de bej spre cenușiu. Unele fragmente sunt arse secundar, obținând o textură mai poroasă și o culoare cenușie închisă. Fragmentele de ceramică grosieră provin de la diverse tipuri de vase, precum străchini tronconice, boluri de dimensiuni mici și oale de dimensiuni mari cu pereți groși și buza verticală, cu muchia rotunjită, rectangulară, subțiată sau răsfrântă spre exterior. De la diverse vase provin tortițe cir-

culare, suporturi aplatizate de formă elipsoidală și butoni cilindrici. Într-un număr considerabil s-au descoperit fragmente de perețidecorați cu brâie în relief cu alveole, cu creștături sau simple, triunghiulare în profil.

Ceramica semifină, în cea mai mare parte, s-a descoperit în aglomerarea menționată, presupusă a fi o construcție. Din această categorie se evidențiază buzele de la străchini și boluri, îndeosebi o buză de strachină de dimensiuni mici, ce are o nervură dispusă oblic, de la muchie spre fund. Această ceramică are o culoare mai cenușie și unele fragmente – bej, pe când cea grosieră posedă o gamă largă de culori combinate: bej-oranj, bej-cenușiu, bej-negru.

Astfel, în repertoriul arheologic al raionului Hâncești se mai adaugă un sit nou cu niveluri de locuire din a doua epocă a fierului și evul mediu. Cu certitudine, predomină vestigiile caracteristice așezării din sec. V-III a. Chr., atribuite culturii getice din spațiul pruto-nistrean, urmate de așezarea medievală timpurie a culturii Dridu din sec. IX-XI, iar fragmentul de lulea ne indică perioada evului mediul târziu, sec. XVI-XVIII.

Situri ale culturii getice de pe moșia satului Scoreni, raionul Strășeni*

Victor DULGHER	 0000-0002-9024-4599
Vladimir CHITIC	 0000-0003-1950-2820
Dumitru CONDREA	 0000-0001-9799-7756
Sergiu SERBINOV	 0000-0001-6163-1111

Satul Scoreni, raionul Strășeni este amplasat în Podișul Central Moldovenesc, în bazinul râului Ișnovăț, într-o vale săpată de cursul acestuia. Grație condițiilor geografice prielnice, moșia localității actuale a servit drept loc de trai pentru comunitățile umane, începând cu epoca eneolitică și până în prezent. În atenția arheologilor acest spațiu a ajuns în anul 1984, odată cu primele perieghze întreprinse de V. Beilecci, I. Vlasenco și E. Clocico (Власенко 2012, 225-226). Ulterior, în anii 2013-2014, teritoriul satului a fost inspectat de Agenția Națională Arheologică, în contextul unor lucrări de infrastructură rutieră. Rezultatele cercetărilor de teren (1984, 2013-2014) și-au găsit reflectare în *Repertoriul siturilor arheologice din raionul Strășeni*, semnat de V. Vornic, S. Bodean, S. Popovici, I. Ciobanu, în anul 2017. Drept urmare a acestor investigații, aici au fost identificate două așezări (Scoreni VII și Scoreni VIII), care atestă o locuire intensă în cea de-a doua epocă a fierului.

În primăvara anului 2026, pe moșia satului Scoreni au fost realizate noi cercetări arheologice de suprafață, de către echipa Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” de la Universitatea de Stat din Moldova. Cu această ocazie au fost verificate un șir de situri arheologice cunoscute, totodată fiind descoperite și câteva așezări noi. Printre siturile cercetate recent, prin intermediul perieghzelor, se disting două așezări ce aparțin culturii getice, datate cu secolele V-III a. Chr.

Situl *Scoreni VII* este situat la cca 900 m vest - nord-vest de extremitatea nord-vest a satului, pe malul drept al lacului de acumulare de pe

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

râul Ișnovăț, pe o pantă lină cu orientare spre nord-est. De pe suprafața așezării, estimată la cca 2,1 ha, a fost recuperat un bogat material arheologic, compus din fragmente de ceramică lucrată cu mâna și la roata olarului, precum și mai multe fragmente de lut ars, provenite de la construcții, fapt dovedit de amprente de nuiiele de pe acestea. Printre fragmentele ceramice modelate cu mâna se remarcă mai multe fragmente înzestrate cu brâu alveolar sau cu apucători aplatizate, specifice ceramicii culturii getice. Printre materialele descoperite pe sit se remarcă și două fragmente de fusaiolă, de formă bitronconică, confecționate din lut în amestec cu șamotă, a căror culoare variază de la cenușiu la negru.

Cel de al doilea sit arheologic (*Scoreni IX*), neatestat anterior, se află la nord-vest de marginea satului Scoreni, la cca 150 m sud de malul drept al râului Ișnovăț. El este amplasat pe o pantă lină cu expunere nord - nord-est și ocupă o suprafață de cca 3,5 ha. În perimetrul așezării au fost descoperite numeroase fragmente ceramice modelate cu mâna, printre care unele decorate cu brâu alveolar și suporturi aplatizate, precum și fragmente de amfore elenistice. De asemenea, la suprafață au fost atestate mai multe fragmente de lut ars, unele cu amprente de nuiiele, care provin, probabil, de la diferite construcții din perioada funcționării așezării.

Deopotrivă cu siturile cercetate recent, pe malul opus al râului Ișnovăț a fost documentată anterior încă o așezare (*Scoreni VIII*), care, de asemenea, a fost atribuită culturii getice. Astfel, aceste trei situri formau, după părerea noastră, un „nucleu” de locuire, similar celor din preajma localităților actuale Suruceni, Dănceni ș.a., toate situate în bazinele Ișnovățului.

Cercetări arheozoologice la situl de epoca fierului Hansca „Toloacă”, raionul Ialoveni*

Alexandra CRISTEA 0009-0003-7972-2777

Aurel ZANOCI 0000-0002-3236-7582

Situl Hansca „Toloacă”, descoperit de I. Hîncu și I. Rafalovici în anul 1964, a devenit cunoscut grație investigațiilor arheologice realizate de către Em. Rikman, în 1968 și I. Niculiță – în anii 1973, 1980-1981. Plecând de la importanța sitului în microzona Hansca, începând cu anul 2025, au fost reluate cercetările de către echipa Centrului de Arheologie „Ion Niculiță”, USM, care poartă un caracter interdisciplinar. Astfel, aici, deopotrivă cu prospecțiunile geofizice, urmate de săpături arheologice, au fost realizate și o serie de cercetări pedologice și arheozoologice.

Eșantionul arheozoologic, provine din secțiunea arheologică, cu dimensiunile de 12×2 m, săpată în anul 2025 în zona șanțului de apărare a fortificației. Acesta este constituit din resturi menajere (oase, dinți, procese cornulare), toate cu un grad însemnat de fragmentare, ca urmare, în principal, al proceselor de tranșare, prelucrare și consum.

Metodologia standard de cercetare a cuprins identificarea anatomică, taxonomică și tafonomică a materialului faunistic. De asemenea, determinarea speciilor de animale s-a realizat cu ajutorul colecției și atlaselor de anatomie comparată.

Lotul analizat cuprinde 712 resturi faunistice, fiind posibilă estimarea până la nivel de specie pentru 285 dintre ele. Resturile neidentificate până la nivel de specie sunt fragmente mici de craniu, vertebre, coaste sau fragmente din oase lungi și late, care au fost atribuite grupului de mamifere de talie mică (două fragmente), mijlocie (85 fragmente) și mare (335 fragmente). Câteva fragmente (două la număr), au putut fi atribuite doar grupului de mamifere, talia fiind neclară, dar cel mai probabil aparțin speciilor identificate.

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Majoritatea fragmentelor determinate provin de la mamifere domestice – 278 fr. (97,54%) și doar șapte (2,46%) de la mamifere sălbatice.

Mamiferele domestice identificate sunt reprezentate de: *Bos taurus* (bovina domestică) – 70,87%; *Ovis aries* (oaie) și *Capra hircus* (capră) – 14,38%; *Sus domesticus* (porc) – 1,75%; *Equus caballus* (cal) – 3,15%; *Canis familiaris* – 7,36%.

Printre resturile atribuite mamiferelor sălbatice se remarcă cerbul (*Cervus elaphus*) – 1,75% cu cinci fragmente, urmat de căprior (*Capreolus capreolus*) – 0,75% cu două fragmente.

În urma analizei tafonomice a probelor au fost identificate 264 fragmente de os, care prezintă urme antropice. Acestea sunt urme de tranșare (117) și de ardere (inițială – 140, avansată – 7). Urme lăsate de carnivore au fost identificate într-un număr mic – pe 48 fragmente.

Din analiza efectuată rezultă că comunitatea de la Hansca „Toloacă” practica creșterea animalelor pentru asigurarea resurselor alimentare necesare comunității (bovină, ovicaprine și porc, dar în special a bovinelor) și transport (cal).

De la estampaj la algoritm: contribuții la automatizarea studiului ștampilelor amforice grecești*

Cristian CORLENCO 0009-0000-4365-9866

Evoluția vertiginoasă a sferei tehnice și digitale deschide noi posibilități pentru știință, inclusiv pentru domeniul epigrafiei grecești, ștampilele amforice fiind una dintre cele mai răspândite categorii ale acestui domeniu vast. Acum ceva timp, numărul lor era estimat de către specialiștii din domeniu la circa trei sute de mii de exemplare (Badoud 2017). Fiind o categorie numeroasă de artefacte, identificarea și citirea acestora consumă adesea mult timp, fiind necesară consultarea unor cataloage numeroase, dispersate în mediul online și în diverse biblioteci. Uneori, lipsa acută de specialiști în epigrafie transformă obținerea informațiilor despre ștampilele amforice grecești într-un demers dificil și anevoios. Prin prezentul studiu se propune introducerea în spațiul științific a unei abordări exploratorii, materializate sub forma unui *demo software*, menit să evidențieze posibilitatea automatizării parțiale a procesului de identificare și extragere a informațiilor privind ștampilele amforice. Acest prototip nu își asumă rolul unei soluții finale sau al unui instrument complet operațional, ci reprezintă o etapă incipientă de validare și testare a unei direcții metodologice emergente.

---

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 180101 „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”, la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Noi descoperiri de construcții pe pari la Ivancea Sub Pădure

Octavian MUNTEANU 0000-0003-3438-1211

Michael MEYER

Vasile IARMULSCHI 0000-0002-9013-1973

Torben SCHATTE 0000-0002-8418-2360

Cercetările arheologice sistematice, desfășurate anul trecut în cadrul șantierului de la Ivancea Sub Pădure (raionul Orhei, Republica Moldova), în contextul proiectului internațional finanțat de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG), au condus la identificarea unor noi structuri de locuire aparținând culturii Poienești-Lucășeuca. Printre acestea se remarcă un șir de construcții pe pari, a căror documentare sistematică aduce contribuții semnificative la cunoașterea arhitecturii habitabile a comunităților din zona carpato-nisteană în perioada La Tène târziu.

Construcțiile pe pari reprezintă o categorie de vestigii relativ rar documentată în cadrul așezărilor culturii Poienești-Lucășeuca, cercetările anterioare caracterizându-se preponderent prin locuințe adâncite în sol. Noile descoperiri de la Ivancea Sub Pădure reconfigurează parțial imaginea arhitecturală a sitului, readucând în prim-plan subiectele privind funcționalitatea diferențiată a spațiilor construite în cadrul așezării.

Din punct de vedere metodologic, identificarea acestor structuri a fost posibilă prin decaparea sistematică pe suprafețe extinse și prin documentarea minuțioasă a urmelor de culoare și textură. Fotografia aeriană cu dronă și ridicările topografice de precizie au completat documentarea la sol, permițând o vizualizare integrată a distribuției spațiale a complexelor.

Urmele de pari, dispuse în scheme care permit reconstituirea parțială a planurilor de construcție, sunt asociate cu materiale ceramice databile, oferind un cadru cronologic și funcțional relativ bine definit. Acestea se înscriu în tipologia specifică fazelor de evoluție ale culturii Poienești-Lucășeuca, confirmând încadrarea cronologică în intervalul secolelor II-I a. Chr.

Noile date obținute la Ivancea Sub Pădure se înscriu într-o tendință mai largă de reconsiderare a diversității arhitecturale a așezărilor de tip

Poienești-Lucășeuca, punând în discuție raportul dintre construcțiile adâncite și cele de suprafață, influențele externe posibile în adoptarea unor tehnici constructive, precum și implicațiile sociale ale acestei diversități. Comparațiile cu situri contemporane din zonele Europei Centrale de Nord sugerează că tehnica construcției pe pari nu constituia o soluție izolată, ci se integra într-un repertoriu constructiv mai larg. Prezenta comunicare propune o analiză preliminară a acestor structuri, cu accent pe documentarea și interpretarea lor în contextul mai larg al habitatului de la Ivancea Sub Pădure și al culturii Poienești-Lucășeuca în ansamblu.

Aspecte pedologice ale șanțului Valului lui Traian de Jos (sector Găvănoasa - Vulcănești). Campania anului 2025*

Tatiana NAGACEVSCHI 0000-0002-2897-4785

Vitalie SOCHIRCĂ 0000-0003-3924-2253

Sergiu MATVEEV 0000-0001-8515-2852

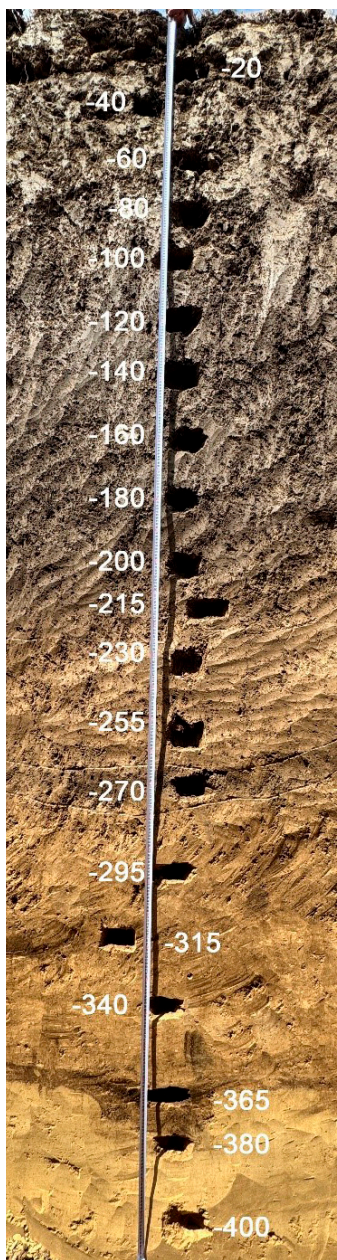
Vlad VORNIC 0000-0003-2796-7716

Investigațiile arheologice preventive, desfășurate în anul 2025 la Valul lui Traian de Jos (VTJ) au avut loc în contextul construirii unui apeduct, al cărui traseu intersecta fortificația liniară. Amplasarea secțiunii arheologice a fost impusă de proiectul tehnic și s-a dovedit nefavorabilă din punct de vedere arheologic, întrucât valul era complet nivelat, iar șanțul nu mai putea fi identificat la suprafața solului. Sectorul investigat se caracteriza printr-un relief aproape plan, cu o ușoară înclinare spre sud.

Arheologia solului. Examinarea profilurilor secțiunii a evidențiat o succesiune stratigrafică, alcătuită dintr-un strat vegetal de culoare brună (0-0,25 m), urmat de un nivel de sol cenușiu-deschis în amestec cu galben (0,25-0,70 m), peste care se dezvoltă substratul steril, constituit din argilă nisipoasă de culoare galbenă. Perpendicular pe secțiunea arheologică, la adâncimea de aproximativ 0,70 m, au fost identificate urmele șanțului aparținând Valului lui Traian de Jos. În acest sector, șanțul prezintă în secțiune o formă aproximativ trapezoidală, cu o lățime la partea superioară de circa 7,70 m și de aproximativ 3,30 m la bază, iar adâncimea maximă atinge cca 3,85 m față de nivelul actual de călcare. Umplutura din partea superioară a șanțului, pe o grosime de aproximativ 1,56 m (până la cca 2,25 m de la nivelul actual), este alcătuită dintr-un sol brun închis, rezultat al unor nivelări moderne ale terenului. Acest nivel este urmat de un strat de sol brun, cu grosimea de 0,20-0,40 m, precum și de o lentilă de sol brun închis, cu lățimea de 2,75 m și grosimea maximă de 0,15 m. Partea inferioară a umpluturii șanțului, până la adâncimea de circa 3,75 m, este consti-

---

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

tuită dintr-un pământ brun amestecat cu sol galben. În această zonă, inclusiv la baza șanțului, au fost identificate două lentile de sol brun închis, prima situată în jumătatea sudică, la aproximativ 3,20 m adâncime, cu o lungime de 1,75 m și o grosime de 0,05–0,09 m, iar a doua – la baza șanțului, cu o lățime de 2,67 m și o grosime de 0,05–0,08 m, caracterizată prin două adâncituri, una spre sud, de 0,10 m, și alta în zona centrală, de 0,22 m. Aceste lentile pot fi interpretate, cel mai probabil, drept crotovine (fig. 1) (Matveev et al. 2026, 96-98).

Analiza pedologică. În anul 2025 au fost prelevate probe din două profiluri. Profilul 1 corespunde peretelui vestic al sondajului și cuprinde șanțul VTJ, iar profilul 2 – peretelui nordic al săpăturii, neafectat de factori antropici asociați construcției antice. Metodologia analizei pedologice este una devenită deja tradițională (Sochircă et al. 2021, 153-157). Parametrii fizico-chimici ai probelor de sol, colectate din șanțul VTJ în anul 2025, demonstrează acele straturi de sol ale umpluturii șanțului formate în timp (tab. 1).

Fig. 1. Valul lui Traian de Jos, 2025. Profilului vestic al sondajului, cu indicarea poziției probelor de sol.

Primul strat, de la suprafață până la adâncimea de 1 m (fig. 1), prezintă un aport de material din proximitate, conform comparațiilor parametrilor fizico-chimici cu cei ai profilului martor (tab. 2).

Stratul 1,2-2,2 m prezintă, corespunzător, un aport de sol din proximitate, dar în altă perioadă de timp, ceea ce se poate lămuri prin cantitatea sporită de humus și carbon organic. Corespunzător, parametrii densității fazei solide se coordonează cu conținutul de materie organică, conținutul mai mic de carbonați și al pH sunt caracteristici unui cernoziom carbonatic lutos cu profil integru.

Straturile 2,4-2,6 m și 3,0-3,4 m prezintă orizonturi de tranziție către cele respectiv subiacente – 2,7-2,8 și 3,64-3,70 m.

Straturile 2,7-2,8 m și 3,64-3,70 m, ce se aseamănă prin parametrii fizico-chimici, dar cu evidențierea conținutului mărit de argilă fină, fracțiunea cu diametrul < 0,001mm, numită și fracțiune de mîl, ceea ce poate fi explicat prin ploi torențiale puternice care au adus, prin eroziune, o cantitate de sol de la suprafață sau a întărit baza șanțului cu aport de material mai argilos.

Totodată, se impune a atrage atenția asupra stratului situat la adâncimea de 3,64-4,00 m, care prezintă parametri fizico-chimici ai solului, practic, identici cu cei înregistrați în profilul martor din proximitate. Deși culoarea stratului din șanț nu corespunde pe deplin cu cea a profilului martor, conținutul de carbon organic este comparabil, fapt ce permite formularea ipotezei că materia organică îngropată la astfel de adâncimi, precum în cazul șanțului Valului lui Traian de Jos, se conservă pe termen îndelungat, fără modificări semnificative, de-a lungul secolelor.

Concluzii. Deși au avut un caracter limitat, cercetările arheologice desfășurate în anul 2025 la Valurile lui Traian au contribuit la aprofundarea cunoașterii celei mai ample fortificații liniare din spațiul pruto-nistrean, aflate, din păcate, într-un proces continuu de degradare. Se impune a sublinia faptul că dimensiunile Valului lui Traian de Jos, documentate în urma investigațiilor din anul 2025, sunt considerabil mai reduse în comparație cu cele înregistrate în cadrul cercetărilor din anul 2022 (Matveev, Vornic 2023, 63-67). Umplutura șanțului corespunde, în linii generale, solului din proximitate, însă procesul de colmatare s-a realizat treptat, pe parcursul unei perioade îndelungate, prin acumulări succesive de natură antropică și naturală.

Adâncimea	Des. faz. solid.	Arg. fiz. < 0,01	Nisip 1-0,05	Praf 0,05-0,0001	Argilă fină < 0,001	C _{org}	Humus	CaCO ₃	pH
cm	gr/cm ³	%							
Găvănoasa-Vulcănești, VTJ, Profil șanț, 2025									
20	2,65	40,95	22,65	59,66	17,69	2,47	4,26	18,91	7,96
40	2,66	39,98	13,64	62,99	18,97	1,55	2,67	17,45	7,94
60	2,65	37,88	19,85	61,07	19,08	1,55	2,67	12,89	7,97
80	2,65	34,34	13,41	67,58	19,25	1,55	2,67	13,75	7,87
100	2,65	40,16	16,03	65,13	18,79	1,55	2,67	11,94	7,74
120	2,64	43,63	20,99	56,46	22,55	1,85	3,10	9,89	7,59
140	2,62	44,84	10,86	65,98	23,16	2,47	4,26	9,17	7,40
160	2,62	43,78	10,04	66,01	23,95	2,16	3,73	9,49	7,47
180	2,62	41,13	11,14	67,00	21,86	2,47	4,26	8,17	7,42
200	2,63	43,55	15,28	60,27	24,45	1,85	3,19	8,60	7,39
220	2,63	43,55	15,28	60,27	24,45	1,85	3,19	8,60	7,39
240	2,65	40,01	15,14	61,17	23,69	1,85	3,19	6,02	7,38
260	2,67	41,60	14,52	62,03	23,45	1,08	1,86	9,60	7,57
270-280	2,64	41,67	16,13	57,28	26,59	1,39	2,40	9,18	7,57
300	2,67	37,38	15,75	60,09	24,16	1,22	2,11	17,02	7,77
320	2,67	39,39	12,59	61,79	25,62	0,62	1,07	15,47	7,80
340	2,70	37,57	14,97	64,19	20,84	0,46	0,79	16,33	7,93
364-370	2,67	50,55	15,39	52,20	32,41	1,54	2,66	9,89	7,88
380	2,67	27,58	24,55	57,26	18,19	0,61	1,06	15,32	8,01
400	2,71	29,26	19,62	62,19	18,19	0,61	1,06	16,62	8,30

Tabelul 1. Parametrii fizico-chimici ai probelor de sol colectate din șanțul VTJ (sector Găvănoasa-Vulcănești)

Adâncimea	Des. faz. solid.	Arg. fiz. < 0,01	Nisip 1-0,05	Praf 0,05-0,0001	Argilă fină < 0,001	C _{org}	Humus	CaCO ₃	pH
cm	gr/cm ³	%							
Găvănoasa-Vulcănești, VTJ, Profil martor, 2025									
20	2,68	42,44	10,36	67,63	18,01	1,24	2,13	19,15	7,82
40	2,71	42,34	11,57	69,24	18,19	0,93	1,60	19,53	8,03
60	2,71	41,38	13,43	63,18	23,39	0,93	1,60	19,55	8,15
80	2,73	40,02	15,40	62,51	22,09	0,93	1,60	19,73	8,25

Tabelul 2. Parametrii fizico-chimici ai probelor de sol colectate din șanțul VTJ (sector Găvănoasa-Vulcănești)

SECTIA
ISTORIE MEDIEVALĂ
ȘI MODERNĂ

Istoria antică și medie timpurie a românilor în opera lui Vasile Tatișcev

Ion EREMIA

0000-0002-2007-9233

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, probleme de istorie a românilor s-au aflat în atenția lui Vasile N. Tatișcev (1686-1750). Cu toate că nu avea pregătirea necesară unui istoric, el a manifestat un viu interes pentru disciplina *istorie*, iar cunoașterea limbilor germană și poloneză, i-a deschis calea spre realizările istoriografice din aceste țări. V. Tatișcev a lucrat asupra *Istoriei* sale cca 30 de ani. În opinia lui, regatul getic a fost glorios sub Burebista. În câteva rânduri, Tatișcev sublinia că geții și dacii au o singură limbă, ei sunt unii și aceiași, însă, în continuare, venea cu concluzia că geții, dacii și ikeneții erau slavi. În urma cuceririi romane, dacii cu cimerii ar fi plecat din aceste locuri și s-ar fi așezat la Marea Baltică, unde acum este Danemarca. Referindu-se la perioada romană, el menționa pe „Voloti, în Moldova locuită de romani, astăzi volohi”. În viziunea sa, împăratul Traian i-a biruit, a colonizat și a consolidat aceste teritorii cu romani, lucru confirmat până acum de moldoveni, a căror limbă este asemănătoare cu italiana. Acum însă, aceștia schimbându-se, se numesc volohi, iar pe o parte dintre ei - munteni și moldoveni, acest nume fiind de la râu. V. Tatișcev considera că Igor și Sveatoslav stăpâneau teritoriile de până la Dunăre, dar scrie că nu știe cum ele s-au desprins de posesiunile lor. Autorul considera că, până la năvălirea tătarilor, Valahia era un cnezat deosebit, destul de puternic, care a luptat vitejește împotriva turcilor și polonilor. După el, Valahia a vrut să treacă în supușenia polonilor, dar acest lucru nu s-a reușit, pe de o parte, din cauza opresiunii poloneze, pe de altă parte, pentru că nu au primit ajutorul necesar

în lupta împotriva turcilor. În sfârșit, afirmă autorul, Valahia a fost silită să se supună acestora din urmă, care au împărțit țara în două voievodate – Valahia și Moldova, cu domnii lor separați. În teoria sa, Tatișcev reiese din conceptul că patria ancestrală a slavilor era la Dunăre. Volotii (=volohii), susține el, au năvălit asupra slavilor dunăreni și, stabilindu-se printre ei, i-au asuprit foarte tare. Slavii nu au tolerat violența și au trecut pe Visla, unde s-au numit *lenceni*, apoi *lehi*, apoi *poloni*. Urmărind migrațiile popoarelor în regiunea Dunării, Tatișcev scrie că pe locurile unde au locuit slavii au venit de la sciți, adică de la hazari, bulgarii și s-au așezat la Dunăre, ocupând teritoriile care aparținuseră slavilor. Apoi au venit ungurii mari și au ocupat o mare parte a pământurilor slave, alungându-i pe volohi, care, mai înainte, ocupaseră pământul slavilor. Acești unguri au fost în timpul țarului Iraelie.

Comentariul lui Andrei de Cezareea la „Apocalipsa lui Ioan” în manuscrisele slavone din Țările Române (sec. XIV-XVI)

Andrei PROHIN

 0000-0002-9775-046X

Episcopul Andrei de Cezareea este autorul unui comentariu la *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul*, datat ipotetic cu anul 611. Scrierea a cunoscut o amplă răspândire în Imperiul Bizantin (83 de copii complete, numeroase versiuni prescurtate), precum și în arealul ortodox, fiind tradusă în georgiană, armeană, slavonă, neogreacă, latină și română. După căderea Constantinopolului (1453), interesul creștinilor ortodocși față de *Apocalipsa* a crescut simțitor, inclusiv pentru comentariile sale. Studiarea circulației comentariului lui Andrei de Cezareea este importantă pentru a reconstitui istoria receptării *Apocalipsei* în societatea medievală românească. Ca surse de documentare ne-au servit cataloagele de manuscrise slave din România, precum și istoriografia din domeniu.

Cunoaștem șase manuscrise ale comentariului respectiv, în slavona medio-bulgară și sârbă, care au circulat în Țările Române. Cel mai vechi (BAR, ms. slav 100) datează de la mijlocul sec. XIV și provine de la mănăstirea Hilandar (Athos). Celelalte cinci au fost copiate în secolul XVI. În diferite perioade, manuscrisele au aparținut mănăstirilor din Țara Moldovei (Neamț, Putna), Țara Românească (Glavacioc), Transilvania și Banat (Bălgrad, Hodoș Bodrog), precum și locașului Schitul Mare din Polonia. Comentariul a circulat preponderent în mediul monahal, unde erau cunoscători ai limbii slavone.

Comparând varianta greacă integrală a comentariului și traducerea sa din două manuscrise (BAR, mss. slave 84 și 100), conchidem că ultimele conțin versiuni prescurtate ale lucrării. Toate capitolele *Apocalipsei* beneficiază de comentarii, dar unele reflecții teologice sunt omise.

Analiza structurii manuscriselor oferă indicii despre contextele în care era plasată *Apocalipsa*. Ea însoțea cărțile prorocilor din Vechiul Testament (BAR, București, ms. slav 84; BAR, Cluj-Napoca, ms. slav 26), fiind percepută ca o lucrare ce aparținea literaturii profetice biblice. Mai era alăturată Prologului pentru mai (Biblioteca Națională a Rusiei, fond 588, ms. 550), presupunem, deoarece la 8 mai e pomenit Sfântul Ioan

Teologul. Inserarea comentariului la *Apocalipsa* în *sbornicele* cu texte hagiografice (Episcopia Ortodoxă din Arad, mss. slave 3 și 10) reflectă o practică atestată încă în Bizanț. În cele două *sbornice* menționate, unele scrieri de învățătură creștină au caracter eshatologic. Asocierea cu profeții veterotestamentare, cu personalitatea Sfântului Ioan Evanghelistul și Teologul, precum și cu Sfinții Părinți conferea legitimitate *Apocalipsei*, integrând-o în mediul canonic bisericesc.

Lucrarea lui Andrei de Cezareea se alătură manuscriselor de comentarii la cărțile biblice, pe care le-au deținut doar mănăstirile înzestrate cu biblioteci bogate, veritabile centre cărțurărești. Circulația comentariului la *Apocalipsa* între diferite locașuri denotă că era o lucrare apreciată și solicitată. Acest fapt a determinat traducerea sa ulterioară în română. Investigațiile viitoare vor aduce precizări privind locul copierii manuscriselor, datarea și particularitățile textuale ale comentariului.

Sfintele martire în naos. Ocurențele moldovenești

Emil DRAGNEV

 0000-0001-6174-161X

Programele iconografice din bisericile moldovenești din veacurile XV-XVI adoptă, doar cu puține excepții, rânduiala venită din lumea bizantină de a dispune în spațiile principale ale bisericilor sfinții după categorii, într-o anumită ordine. În altar apar Sfinții Părinți și Sfinții diaconi, în naos – sfinții martiri, cu precădere sfinții militari și anarghiri, în pronaos – sfinții cuvioși, sfintele martire și cuvioase. În medalioane, în naos, mai sunt figurați Sfinții Părinți, martiri, apostoli (inclusiv din cei 70). Într-un minim registru de abateri de la această dispoziție și-ar găsi locul *Lujenii*, cu sfinții martiri în pronaos, *Pătrăuții*, cu Sf. Părinți în pronaos, adevărat că în veșminte monahale, precum sfinții cuvioși, *Moldovița*, cu sfinții cuvioși în extremitatea vestică a naosului, *Sf. Nicolae* din Dorohoi, cu sfinți cuvioși pe zidul nordic al naosului ș. a. O nouă abatere de la dispoziția „clasică” intervine, odată cu începutul celei de-a doua faze a picturii murale din epoca lui Ștefan cel Mare, la ansamblurile de picturi, marcate de impactul „școlii kastoriene”. La *Sf. Gheorghe* din Hârlău (cca. 1495), biserică a curților voievodale din acest oraș, sub grandioasa reprezentare a *Adormirii Maicii Domnului* de pe zidul vestic al naosului, apar imaginile în medalioane a șapte sfinte, într-un registru care continuă pe zidurile sudic și nordic cu reprezentările de sfinți martiri în medalioane. Cu regret, în starea actuală, nerestaurată, a picturilor din Hârlău, inscripțiile ce identifică imaginile sfințelor nu se citesc. Această suită de sfinte în medalioane este reluată la o altă ctitorie rezidențială a lui Ștefan cel Mare – biserica *Sf. Nicolae* din Dorohoi (cca 1496). Și aici, ea este încadrată în registrul martirilor pe porțiunea vestică a zidăriei. De această dată, inscripțiile sunt, în cea mai mare parte, lizibile, astfel, de la stânga spre dreapta fiind reprezentate 6 sfinte, iar numele citindu-se la: Sf. Tecla, Sf. Iuliana, Sf. Teodosta și Sf. Agripina. Avem toate motivele să presupunem aceeași dispoziție și la a treia biserică ștefaniană rezidențială – *Sf. Nicolae* din Popăuți, Botoșani (cca 1497), unde poate fi urmărit același registru perimetral de sfinți martiri în medalioane, dar tăierea mai înaltă a arcei dintre naos și pro-

naos a condus la dispariția continuității acestui registru pe zidul vestic. La *Bălinești, Arbore, Probota, Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie* din Suceava, registrul de martiri și sfinți în medalioane dispare, fiind reluat la biserica *Pogorării Sf. Duh* a mănăstirii *Dragomirna* (1529), unde pe zidul vestic apare cel mai extins registru de sfinți (9): Sf. Minodora, Sf. Eufimia, Sf. Sofia, Sf. Varvara, Sf. ?, Sf. Ecaterina, Sf. Marina (?), Sf. Anastasia, Sf. Tecla (?). La biserica *Adormirii Maicii Domnului* a mănăstirii *Humor* (1535), registrul respectiv este constituit doar din imaginile martirilor. Numai peste doi ani, la biserica *Bunavestirii* a mănăstirii *Moldovița* (1537) reapare dispoziția din bisericile rezidențiale ștefaniene, pe zidul vestic fiind figurate 6 sfinți: Sf. Haritina, Sf. Nastasia, Sf. Varvara, Sf. Anastasia, Sf. Evghenia și Sf. Tatiana. Apare cu evidență că includerea în programul iconografic al naosului, în zona mediană, a unui registru cu imaginile martirilor în medalioane, care pe segmentul vestic conține un număr de reprezentări ale sfințelor, se datorează zugravilor ce aduc influența *kastoriană* la bisericile rezidențiale ștefaniene de la *Humor, Dorohoi și Popăuți*, Botoșani, servind ca sursă de inspirație pentru zugravii din secolul al XVI-lea (*Dobrovăț, Moldovița*).

Voievozii munteni în tablourile votive din Moldova în secolul al XVI-lea

Maria DRAGNEV

 0009-0006-00959-7095

Prima imagine votivă cunoscută a unui voievod din Țara Românească, produsă în Moldova, poate fi considerată cea plasată în manuscrisul *Sucevița 23*, unde sunt reprezentați Alexandru al II-lea Mircea împreună cu fiul său Mihnea. Manuscrisul a fost, cu certitudine, comandat de Alexandru al II-lea Mircea, dar s-a considerat mult timp că această comandă a fost executată în Muntenia (Gh. Popescu Vâlcea, V. Drăguț). Totuși, anumiți indici, precum faptul că textul a fost scris în izvodul caligrafic moldovenesc, lipsa oricăror date despre prezența sa în Muntenia *versus* atestările prezenței sale în Moldova, la mănăstirea *Sucevița* (tot aici se păstrează și astăzi), unde a fost depus de Ieremia Movilă, care „l-a ferecat și l-a înnoit, ..., în anul 7113 (1605)”, ar indica, mai curând, că locul execuției a fost Moldova, unde domnea fratele voievodului muntean, Petru cel Șchiop (E. Dragnev, O. Mitric). De asemenea, este atestată prezența doar în Moldova (inscripția ce atestă răscumpărarea din gaj de către voievodul Alexandru, fiul lui Ștefan voievod, și care nu poate fi altcineva decât Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, decedat la 1496) a prototipului *Suceviței 23*, manuscrisul bulgar din secolul al XIV al țarului Ioan Alexandru (London, British Museum, Ad. 39657, cota anterioară – Curzon 153), care a lăsat urme în programele iconografice din bisericile moldovenești (alături de un manuscris bizantin necunoscut din același grup, prototip al *Tetraevanghelului* moldovenesc de la Elizabethgrad) și care, din secolul al XVII-lea, se află la mănăstirea *Sf. Pavel* de la Muntele Athos, de unde a fost achiziționat, la 1876, de către lordul Curzon și lăsat moștenire Muzeului Britanic din Londra. Un argument pentru realizarea în Moldova a manuscrisului comandat de voievodul muntean îl aduce și compoziția tabloului votiv. Cu toate că prototipul *Suceviței 24*, manuscrisul bulgar de la Londra, oferă modele de tablouri votive după un tipic adoptat și-n Țara Românească, figurile lui Alexandru al II-lea Mircea și a lui Mihnea sunt prezentate într-o ambianță procesională, caracteristică, mai curând, tablourilor votive din Moldova.

Tabloul votiv, supranumit „Închinarea Baldachinului”, de la catedrala mitropolitană *Sf. Gheorghe* din Suceava este alcătuit din două procesiuni de familii voievodale, care se îndreaptă spre centrul compozițional – baldachinul. În partea stângă, indubitabil, sunt pictați Movileștii, dar grupul din dreapta a avut identificări diferite, cea mai convingătoare fiind lansată recent de T. Sinigalia, care consideră că față-n față cu Movileștii a fost reprezentat Petru cel Șchiop cu familia sa. Evident, ambele familii au fost figurate după tipicul tablourilor votive din Moldova. Ultima ocurență de tablou votiv al unui voievod din Țara Românească în Moldova este plasat în gangul turnului de intrare al mănăstirii *Moldovița*, aici fiind figurat Mihai Viteazul, într-o compoziție ce urmează tiparele din Moldova. Astfel, examinând toate ocurențele cunoscute, putem conchide că tipicul locului în reprezentările votive nu a fost încălcat de niciun voievod de proveniență munteană.

Scrisori testamentare ale moldovencilor din Polonia: dimensiuni istorice, juridice și culturale (sec. XVI-XVII)*

Lilia ZABOLOTNAIA

 0000-0001-9807-5809

Scrisorile testamentare întocmite de femeile provenite din elitele politice ale Moldovei și căsătorite în familiile magnatice din Polonia, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, constituie o categorie documentară rară, dar de o valoare excepțională pentru cercetarea istoriei sociale, juridice, cultural-confesionale și a mentalităților din Europa Centrală și de Sud-Est. Studiul analizează scrisorile testamentare păstrate în arhive din Polonia, Lituania, Belarus și Federația Rusă, care aparțin unor reprezentante ale dinastiilor domnitoare moldovenești (inclusiv, fiica lui Ștefan cel Mare, fiicele lui Ieremia Movilă și fiica lui Vasile Lupu), interpretate în contextul practicilor juridice și patrimoniale polono-lituaniene, precum și al tradițiilor cutumiare ale Țării Moldovei. Analiza comparativă evidențiază convergența dintre dreptul cutumiar moldovenesc și normele dreptului nobiliar polono-lituanian. Documentele utilizează formule juridice consacrate referitoare la transmiterea patrimoniului, protecția zestrei, garantarea drepturilor văduvei, reglementarea obligațiilor față de descendenți și instituirea donațiilor pioase către instituții ecleziastice. Elementele structurale comune includ invocarea religioasă inițială, preocuparea pentru mântuirea sufletului, organizarea memoriei postume prin fundații religioase, grija față de copii, rude și slujitori, precum și dorința de conservare a stabilității patrimoniului familial. Specificitatea testamentelor feminine moldovenești se manifestă prin accentuarea originii genealogice, menținerea legăturilor simbolice și materiale cu patria de origine și afirmarea unei identități culturale duble – moldovene și polono-lituaniene. În opinia noastră, scrisorile testamentare feminine depășesc funcția juridică strictă de transmitere a averii, constituindu-se în texte autobiografice indirecte, în care se reflectă nivelul educației, religiozitatea personală, strategiile dinastice și conștiința statutului social, familial și patrimonial.

---

* Cercetarea a fost realizată în cadrul subprogramului 180101: „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”, la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Cuceririle otomane în sud-estul Țării Moldovei și problema Bugeacului

Igor BERCU

 0000-0001-8227-028X

Evoluția raporturilor moldo-otomane în secolul al XVI-lea trebuie analizată în contextul expansiunii Imperiului Otoman în sud-estul Europei, unde, pe lângă factorul otoman propriu-zis, un rol esențial în configurarea situației politice și militare l-au avut tătarii, ca forță aliată și instrument de presiune la hotarele nord-pontice.

Victoria otomană de la Mohács (1526) și dispariția regatului Ungariei au permis Imperiului Otoman să devină principalul actor regional, influențând decisiv statutul Țării Moldovei. În acest context, domnia lui Petru Rareș reflectă o politică oscilantă între cooperare și confruntare cu Poarta, determinată de interesele externe și de schimbările alianțelor europene. Totuși, în afara cadrului diplomatic și militar clasic, intervenția tătarilor a reprezentat un factor constant de instabilitate și presiune asupra Moldovei.

Campania din 1538 a lui Suleymân Magnificul evidențiază clar rolul tătarilor în mecanismul de expansiune otomană. Alături de armata imperială, aceștia au participat masiv la operațiunile militare, contribuind decisiv la înfrângerea lui Petru Rareș. Prezența unui număr mare de călăreți tătari a amplificat dezechilibrul de forțe și a făcut imposibilă o rezistență eficientă a Țării Moldovei. În același timp, tătarii au fost folosiți nu doar ca forță militară, ci și ca instrument de intimidare și destabilizare.

După anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru, inclusiv a Bugeacului, tătarii devin un element structural al noii organizări otomane. Stabilirea tătarilor nogai în această regiune a avut consecințe importante: pe de o parte, a consolidat controlul otoman asupra frontierei nordice, iar pe de altă parte, a generat tensiuni permanente cu populația locală și cu statele vecine. Tătarii organizau frecvent incursiuni de jaf în Țara Moldovei, Polonia și alte teritorii, uneori chiar fără acordul direct al Porții, ceea ce complica relațiile diplomatice.

Prezența lor în Bugeac a contribuit la transformarea regiunii într-o zonă de frontieră instabilă, caracterizată prin conflicte continue. În plus, migrațiile tătarilor, determinate de factori economici sau climatici, au accentuat presiunea demografică și economică asupra spațiului pruto-nistrean. Chiar și administrația otomană a întâmpinat dificultăți în controlul acestora, fiind nevoită uneori să intervină pentru limitarea abuzurilor și pentru menținerea ordinii.

Totodată, tătarii au devenit un factor esențial în raporturile dintre Imperiul Otoman și Polonia, acțiunile lor militare fiind adesea folosite ca instrument de presiune politică. Raidurile tătare provocau reacții din partea polonezilor și cazacilor, generând un cerc vicios al violenței la frontierele nord-pontice. Astfel, problema Bugeacului nu poate fi înțeleasă fără a lua în considerare rolul acestor populații nomade în dinamica regională.

În concluzie, cuceririle otomane au dus la transformarea profundă a statutului Țării Moldovei, dar consolidarea dominației Porții în regiune a fost posibilă în mare măsură datorită utilizării tătarilor ca forță militară și instrument de control. Problema Bugeacului reflectă această realitate, evidențiind nu doar importanța strategică a teritoriului, ci și rolul determinant al factorului tătar în menținerea unei stări permanente de instabilitate și presiune asupra Țării Moldovei și a întregii regiuni.

Fenomenul adulterului în Țara Moldovei (sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea): morala creștină, legislația și realitatea

Alina FELEA

 0000-0002-7449-0001

În sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea, în Țara Moldovei, ca și în întreg spațiul românesc, dar ca și în alte societăți europene, pe lângă alte fenomene și procese ce se derulau în interiorul vieții familiale, se numără și cel al adulterului. Cauzat de diferiți factori, avea impact în special asupra relațiilor intrafamiliale. Din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe și moralei creștine, reieșind din sfințenia Tainei Cununii, adulterul era calificat drept păcat cu urmări grave, fiind și principala cauză de divorț, îngăduită de Biserica Ortodoxă. În conformitate cu nomocanoanele și codurile de legi care au circulat în Țara Moldovei în sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea și de care s-au ghidat autoritățile în reglementările neînțelegerilor și problemelor în relațiile de familie, adulterul era menționat în categoria crimelor contra familiei.

Pedeapsa pentru adulter era stabilită în corespundere cu dreptul canonic matrimonial, fiind aplicată de către instanțele bisericești. În țările creștine existau pedepse generale pentru comiterea adulterului, atât a preacurviei, cât și a curviei, dar existau și pedepse specifice. În categoria pedepselor generale se includeau: excomunicarea, epitemia, globirea și închiderea la mănăstire (în special a femeilor).

În Moldova, în sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea, în cazul adulterului demonstrat, soții nevinovați puteau obține divorț, pe când cei vinovați de comiterea infracțiunii, atât femeia, cât și bărbatul, urmau să ispășească diverse pedepse, astfel de cazuri fiind prevăzute de legislația timpului. Cert era faptul că cel vinovat de adulter nu mai avea dreptul să se recăsătorească.

În Țările Române *preacurvia*, sau *adulterul*, se cercetau la capitolul *infracțiuni contra familiei* și – atât conform dreptului canonic, cât și celui laic, dar și obiceiului pământului – prevedeau că femeia vinovată de adulter putea fi închisă la mănăstire, de unde soțul putea să o scoată în termen de trei ani, putea fi pedepsită cu tăierea nasului, bătaia, tun-

soarea și expunerea în piață. Totuși realitatea expusă în puținele documente referitoare la această problemă era alta. Cazurile depistate arată că persoana vinovată se putea răscumpăra, chiar și în cazul unui adulter complicat de omorul soțului; persoana era supusă epitemiei, trimisă la pocăință în mănăstire și supusă excomunicării mici. În secolul al XVII-lea, în Moldova, conform documentelor de epocă, pentru adulter nu se mai aplica pedeapsa cu moartea, astfel că bărbații, ca și femeile, puteau să-și răscumpere capul pentru infidelitate. Această situație a fost caracteristică și pentru sec. al XVIII-lea, călătorii străini subliniind că femeile mai plăteau și o sumă de bani: „femeile măritate dovedite de adulter sunt despărțite de bărbat de către vlădică și rămân despărțite după voia acestuia, dar nu sunt supuse la altă pedeapsă decât numai în bani”.

Examinarea cazurilor de adulter, uneori cu consecințe grave pentru un membru al familiei, implica participarea comunității, a autorităților civile și a celor ecleziastice.

Între declasare și reconfigurare socială: o reevaluare critică a perspectivei lui A.D. Xenopol asupra mazililor

Valentin TOMULEȚ

 0000-0003-4696-2064

Textul propune o analiză critică a interpretării formulate de cunoscutul istoric și filosof al istoriei A.D. Xenopol privind evoluția statutului social și fiscal al mazililor, evidențind tensiunea dintre declasare și reconfigurare în cadrul transformărilor societății moldovenești din secolele XVIII-XIX. În centrul demersului se află ideea că fiscalitatea constituie un criteriu fundamental de definire a poziției sociale, funcționând simultan ca instrument administrativ și ca marker juridico-social.

Potrivit lui A.D. Xenopol, mazilii – inițial integrați în categoria boierimii mici – se disting prin obligația de a plăti dajdia direct către vistierie, fără a fi supuși sistemului cislei, ceea ce îi diferențiază de țărănime. Această particularitate fiscală le conferea un statut intermediar, apropiat de cel nobiliar. Totuși, în epoca fanariotă, are loc o ruptură structurală între mazili și boierime, determinată de redefinirea criteriilor de apartenență la nobilime. Noblețea încetează a mai fi un atribut tradițional și devine dependentă de deținerea unor titluri oficiale (dregătorii). În lipsa acestora, mazilii își pierd legitimitatea socială și sunt constrânși fie să acceseze funcții administrative, fie să decadă în rândul țărănimii. A.D. Xenopol interpretează acest proces ca unul unidirecțional, de declasare progresivă.

Transformările sunt consolidate juridic prin așezământul fiscal din 1802, care instituie o clasificare explicită a stărilor sociale, incluzând distinct categoria mazililor. În interpretarea xenopoliană, această reglementare marchează degradarea statutului lor, întrucât mazilii ajung să fie asimilați, în practică, unor categorii inferioare, precum moșnenii, răzeșii sau chiar clăcașii, fiind supuși cislirii dărilor. Reacția lor a avut ca efect intervenția domnitorului Alexandru Moruzi, care, prin hrisovul din 1803, reafirmă dreptul mazililor de a-și plăti individual obligațiile fiscale și stabilește sancțiuni pentru cei care acceptă integrarea în sistemul fiscal al țăranilor. Acest act normativ subliniază caracterul identitar al fiscalității și rolul tradiției juridice în menținerea diferențierilor sociale.

Analiza textului evidențiază însă limitele perspectivei lui A.D. Xenopol. Cercetările istorice ulterioare au demonstrat că statutul mazililor era mult mai eterogen decât sugerează modelul declasării lineare. În realitate, evoluția lor a fost variabilă în funcție de contextul regional și temporal, unele categorii beneficiind în continuare de privilegii fiscale sau de roluri administrative și militare (sub aspectul pazei de frontieră), care le confereau prestigiu. Termenul de „mazil” acoperea un spectru larg de situații sociojuridice – de la descendenți ai boierilor fără funcții până la categorii apropiate de țăranimea liberă, ceea ce indică o stratificare internă complexă.

Cazul Basarabiei de după 1812 aduce argumente suplimentare în favoarea unei interpretări nuanțate. Integrarea în Imperiul Rus a generat un proces de reclasificare administrativă, în care mazilii au fost plasați între diferite categorii sociale (nobilime, odnodvorți, țărani liberi), în funcție de recunoașterea titlurilor și de practicile locale. Deși autoritățile țariste au urmărit standardizarea, tradițiile moldovenești au permis menținerea unor privilegii parțiale și a unei identități distincte. În plus, implicarea lor în funcții militare sau administrative demonstrează că nu toți mazilii au cunoscut o declasare efectivă.

În concluzie, deși interpretarea lui Xenopol rămâne valoroasă prin accentul pus pe fiscalitate, titlu nobiliar și transformările instituționale, aceasta trebuie reconsiderată critic. Evoluția mazililor nu poate fi redusă la un proces uniform de declasare, ci trebuie înțeleasă ca o dinamică complexă de reconfigurare socială, marcată de adaptări, continuități și diferențieri interne.

Centru, periferie și guvernare diferențiată: Imperiul Rus și periferiile sale occidentale

Sergiu BOȚOLIN

 0000-0003-4016-4133

Comunicarea propune o analiză a raporturilor de putere dintre centrul imperial rus și periferiile sale occidentale pe parcursul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, pornind de la o clarificare conceptuală prealabilă. Dihotomia *centru - periferie*, înțeleasă în sens strict, riscă să producă o lectură reductivă a guvernării imperiale, prezentând centrul ca sursă activă a deciziei și periferia – ca receptor pasiv. Realitatea Imperiului Rus era, în schimb, structurată prin asimetrii, ambiguități și fragilități instituționale, care complicau orice tentativă de dominație coerentă și uniformă.

Centrul imperial, concentrat în jurul persoanei împăratului și al aparatului birocratic central, dispunea de o autoritate autocratică a cărei extensie administrativă efectivă rămânea, în practică, profund limitată. Corpul de funcționari era numeric insuficient, slab pregătit și prost remunerat, ceea ce favoriza interpretarea selectivă sau ignorarea directivelor centrale, mai ales la periferii, unde cunoașterea limbilor și a sistemelor juridice locale lipsea cu regularitate.

Analiza comparativă a provinciilor baltice, a Finlandei și a Poloniei relevă un tipar consistent al guvernării imperiale. Flexibilitatea instituțională nu exprima un pluralism politic autentic, ci funcționa ca instrument pragmatic de dominație, calibrat în funcție de raporturile de forță locale. Capacitatea elitelor periferice de a negocia termenii integrării depindea mai puțin de rezistența deschisă și mai mult de consolidarea unor resurse specifice, precum tradițiile juridice codificate, solidaritatea corporativă, vizibilitatea europeană și serviciile administrative indispensabile centrului. Elitele care au oferit Imperiului ceea ce acesta nu putea produce singur și-au asigurat o autonomie mai durabilă, pe când cele care au mizat pe un proiect politic incompatibil cu logica imperială au pierdut concesiile obținute mai rapid și mai dramatic.

Basarabia, anexată în 1812, se înscrie în această serie cu o vulnerabilitate structurală aparte. Spre deosebire de omologii baltici sau polonezi,

nobilimea basarabeană s-a constituit ca actor social în cadrul stăpânirii ruse, nu anterior acesteia, fapt care îi diminuează considerabil resursele de negociere, fiind alcătuită doar parțial din membri ai vechilor familii boierești moldovenești. Integrarea Basarabiei a debutat cu operațiuni de producere a cunoașterii administrative, urmate de aranjamente hibride și de o cooptare tensionată a elitei locale, marcată de divergențe profunde între așteptările regionale și logica birocratică a centrului.

Concluzia subliniază că relația dintre centru și periferie nu era niciodată diadică, ci un spațiu de negociere continuă, de compromis și de confruntare, în care inconsecvența structurală a politicilor imperiale ruse reprezenta mai degrabă o regulă decât o excepție.

Rolul și locul porturilor Ismail, Chilia și Reni în politica comercială a Imperiului Rus până la începutul sec. XIX-lea

Maria CUNICHEVICI-MORARU

 0009-0006-9727-1377

Integrarea porturilor dunărene Ismail, Chilia și Reni în politica comercială a Imperiului Rus până la începutul secolului al XIX-lea constituie un element definitoriu pentru evoluția geopolitică și economică a regiunii Mării Negre. Aceste porturi nu au reprezentat simple puncte de tranzit comercial, ci veritabile instrumente strategice, prin care Rusia și-a consolidat influența asupra spațiului dunărean, în contextul competiției cu Imperiul Otoman și Imperiul Austriac.

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Ismail, Chilia și Reni se aflau sub suzeranitate otomană sau în sfera administrației fanariote, având un rol relativ limitat în comerțul regional, dominat, în mare parte, de negustori greci și armeni. Războaiele ruso-turce, în special conflictul din 1768-1774, încheiat prin Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, precum și cel din 1787-1791 au slăbit controlul otoman asupra regiunii și au permis Rusiei să-și extindă influența asupra Mării Negre și a gurilor Dunării. Dreptul de navigație obținut de Rusia a deschis perspective noi pentru exploatarea comercială a acestor porturi.

Momentul decisiv l-a constituit însă anexarea Basarabiei în 1812, consfințită prin Tratatul de la București, în timpul domniei țarului Alexandru I al Rusiei. În urma acestui eveniment, porturile dunărene au fost integrate în sistemul administrativ și vamal rus, devenind părghii esențiale ale politicii comerciale imperiale. Autoritățile țariste au inițiat rapid măsuri de modernizare, inclusiv înființarea vămii la Ismail, în 1813, și introducerea unor taxe reduse pentru exporturile rusești, menite să stimuleze fluxurile comerciale și navigația.

Din punct de vedere economic, aceste porturi au devenit noduri vitale pentru exportul produselor agricole din Basarabia, în special cereale precum grâul, orzul și porumbul, dar și pentru comerțul cu animale vii, sare și pește. Ismailul s-a impus drept principal centru comercial și administrativ, gestionând cea mai mare parte a exporturilor, în timp ce Reni s-a specializat în comerțul cu vite, iar Chilia a avut un rol strategic

în controlul navigației pe brațele Dunării. Volumul anual al exporturilor, estimat la sute de mii de tone de cereale, evidențiază importanța acestor porturi în economia imperială rusă.

Pe plan geopolitic, controlul asupra acestor centre comerciale a permis Rusiei să reducă dependența de rutele tradiționale, controlate de otomani, în special de strâmtoarele Bosfor și Dardanele, și să își consolideze accesul direct la piețele europene prin Marea Neagră. Reglementările ulterioare, precum convențiile ruso-otomane și Tratatul de la Adrianopol, au consacrat libertatea comerțului pe Dunăre și au diminuat considerabil monopolul otoman asupra schimburilor comerciale din regiune.

De asemenea, porturile au funcționat ca instrumente de control administrativ și sanitar, prin instituirea punctelor de carantină și a sistemelor vamale riguroase. În același timp, ele au favorizat dezvoltarea unei elite comerciale loiale Imperiului Rus, formată, în principal, din negustori greci și armeni, care au intermediat relațiile dintre producătorii locali și piețele externe. Această dinamică a contribuit la integrarea Basarabiei în circuitul economic imperial și la transformarea sa într-o regiune agricolă orientată spre export.

Totuși, această dezvoltare economică a fost însoțită de tensiuni sociale și administrative. Corupția din sistemul vamal, conflictele dintre autoritățile ruse și populația locală, precum și marginalizarea micilor producători în favoarea marilor proprietari funciari au evidențiat limitele modelului imperial. Reformele implementate în perioada administrației guvernatorului Ivan Inzov au încercat să atenueze aceste disfuncționalități, fără a le elimina complet.

În concluzie, până la începutul secolului al XIX-lea, porturile Ismail, Chilia și Reni au jucat un rol esențial în politica comercială a Imperiului Rus, îndeplinind o funcție dublă: economică, prin facilitarea exporturilor și integrarea Basarabiei în economia imperială, și geopolitică, prin consolidarea influenței rusești în regiunea Dunării și în cadrul „problemei orientale”. Ele au reprezentat nu doar infrastructuri comerciale, ci adevărate instrumente de proiecție a puterii imperiale, ilustrând interdependența dintre comerț, strategie și dominație politică în sud-estul Europei.

Tariful vamal al Imperiului Rus din 1822 și impactul asupra relațiilor comerciale ruso-austriece (studiu de caz: regiunea Basarabia)

Anastasia GUȚU

 0009-0004-6224-4817

Adoptarea tarifului vamal al Imperiului Rus din 1822 a marcat o schimbare în politica comercială a statului rus, orientată spre limitarea importurilor de produse manufacturate și susținerea producției interne. În primele decenii ale secolului al XIX-lea, piețele imperiului erau tot mai mult influențate de mărfuri provenite din Europa Centrală și Occidentală, în special din Imperiul Austriac, unde producția industrială era mai dezvoltată. În aceste condiții, autoritățile ruse au introdus un nou sistem tarifar, care prevedea majorarea taxelor pentru o serie de bunuri importate, în special pentru textile, articole metalice și alte produse manufacturate.

Spațiul dintre Prut și Nistru, anexat de Imperiul Rus în 1812, ocupa o poziție importantă în schimburile comerciale dintre Imperiul Rus și regiunile aflate sub control austriac. În anii anteriori introducerii noului tarif, comerțul regional fusese influențat de reglementări vamale mai permisive. Tariful din 1819, de exemplu, a facilitat intrarea mărfurilor europene pe piețele imperiului, iar o parte dintre aceste produse ajungeau în sud-vestul imperiului prin intermediul Basarabiei. Astfel, provincia a devenit un punct activ al circulației comerciale dintre Imperiul Rus, Principatele Dunărene și Imperiul Austriac.

Noul tarif vamal din 1822 a modificat însă condițiile în care se desfășurau aceste schimburi. Majorarea taxelor pentru numeroase categorii de mărfuri a redus importurile directe din Imperiul Austriac și a îngreunat activitatea comercianților implicați în schimburile transfrontaliere. Prin această măsură, autoritățile ruse urmăreau să limiteze pătrunderea produselor industriale străine pe piața imperiului și să reducă presiunea pe care acestea o exercitau asupra producătorilor locali.

Pentru mediul comercial din Basarabia, noile reglementări au însemnat o adaptare la condiții economice diferite. Negustorii locali au fost nevoiți să caute alte rute comerciale sau să modifice structura mărfurilor

tranzacționate. Restricțiile tarifare au favorizat apariția unor practici ilegale, în special contrabanda cu produse provenite din teritoriile austriece. Documentele administrative ale epocii indică faptul că fenomenul contrabandei era frecvent în regiunile de frontieră, fiind determinat de diferența dintre cererea existentă pe piață și dificultatea importului legal al unor produse.

Tarifal vamal din 1822 trebuie analizat și în contextul relațiilor economice dintre Imperiul Rus și Imperiul Austriac, deoarece schimburile comerciale dintre cele două state nu au încetat, noile taxe au creat obstacole suplimentare pentru exportatorii austrieci și au influențat dinamica comerțului regional. Studiarea impactului aplicării tarifului vamal din 1822 în Basarabia permite o înțelegere mai clară a modului în care deciziile economice adoptate la nivelul Imperiului Rus au influențat comerțul în regiunile de frontieră și relațiile comerciale cu Imperiul Austriac în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Evoluția cercetărilor privind comerțul Basarabiei prin porturile dunărene Ismail, Chilia și Reni (1812-1856) în istoriografia rusă din secolul al XIX-lea

Roman ȚABUR

 0009-0003-2087-2949

Tema istoriografiei relațiilor comerciale ale Basarabiei prin porturile dunărene Ismail, Chilia și Reni în perioada 1812-1856 se înscrie într-un cadru mai larg, determinat de integrarea provinciei în structurile economice și politice ale Imperiului Rus. Analiza literaturii de specialitate relevă faptul că, deși subiectul a suscitat interesul cercetătorilor, lipsesc încă lucrări de sinteză dedicate în mod exclusiv politicii comercial-vamale țariste și impactului ei asupra relațiilor comerciale prin aceste porturi. Majoritatea studiilor tratează problematica în mod fragmentar, fie în contextul dezvoltării urbane, fie în cadrul istoriei economice, în general, a Basarabiei.

După anexarea din 1812, porturile dunărene Ismail, Chilia și Reni au dobândit o importanță strategică majoră, devenind puncte de conexiune între Imperiul Rus și piețele Europei Centrale și de Sud-Est. Aceste porturi au facilitat, în special, exportul de produse agricole, în primul rând, cereale, confirmând orientarea predominant agrară a economiei basarabene. Totodată, ele au constituit canale de import pentru produsele manufacturiere, contribuind la integrarea provinciei în circuitul comercial internațional.

Evoluția relațiilor comerciale a fost însă puternic influențată de politica economică a autorităților țariste, caracterizată printr-un control riguros și o viziune conservatoare asupra dezvoltării economice. Concepțiile promovate de factori decizionali, precum Egor F. Kankrin sau Lev V. Tengoborski, au favorizat menținerea unei economii preponderent agricole și au limitat dezvoltarea industrială și diversificarea exporturilor. În acest context, comerțul prin porturile dunărene a evoluat într-un cadru restrictiv, fiind supus unor reglementări vamale și administrative care au redus potențialul de dezvoltare.

Istoriografia rusă din prima jumătate a secolului al XIX-lea oferă un volum important de informații privind activitatea comercială din

Basarabia. Începând cu anii 1830, se constată o intensificare a cercetărilor – atât prin creșterea numărului de lucrări, cât și prin diversificarea tematicii abordate. Lucrările lui G.P. Nebolsin, bazate pe date statistice și documente oficiale, analizează comerțul exterior realizat prin punctele vamale basarabene și identifică principalii factori care au influențat dinamica schimburilor comerciale. Totuși interpretările sale rămân marcate de limite metodologice și de conformarea la ideologia oficială a epocii.

Contribuții relevante sunt aduse și de V.I. Pokrovski, ale cărui lucrări se remarcă prin rigoare științifică și prin utilizarea critică a surselor. Datele oferite de acesta evidențiază creșterea importanței Basarabiei în economia regională și rolul porturilor dunărene în facilitarea schimburilor comerciale. De asemenea, studiile realizate de C.I. Arsenev și I.Ia. Gorlov contribuie la conturarea unei imagini de ansamblu asupra dezvoltării economice și comerciale a regiunii.

Porturile Ismail, Chilia și Reni au funcționat ca noduri comerciale esențiale, însă activitatea lor a fost afectată de existența unor bariere vamale, precum cordonul sanitaro-vamal de la Prut și Dunăre și cele de la Nistru. Aceste măsuri au limitat relațiile comerciale ale Basarabiei cu guberniile interne ale Imperiului Rus și țările străine și au generat critici din partea contemporanilor, precum Ya. Saburov, care sublinia caracterul ineficient și nerentabil al acestor restricții.

Un aport semnificativ la studierea comerțului basarabean îl are și A.A. Skalkovski, care, utilizând un bogat material documentar, a analizat rolul regiunii în cadrul pieței din Novorosia și a evidențiat specificul relațiilor comerciale prin porturile dunărene. În același timp, lucrările timpurii ale lui P. Kunițki și P. Svinin oferă informații valoroase despre realitățile economice și comerciale ale provinciei, inclusiv cu porturile basarabene de la Dunăre.

În concluzie, istoriografia relațiilor comerciale ale Basarabiei prin porturile dunărene în perioada 1812-1856 evidențiază o evoluție contradictorie: avantajele geografice au favorizat integrarea în circuitul comercial internațional, în timp ce politicile restrictive ale Imperiului Rus au limitat valorificarea acestui potențial. Deși bogată în date și contribuții valoroase, literatura existentă rămâne fragmentară, fiind necesare cercetări de sinteză care să ofere o perspectivă coerentă și aprofundată asupra fenomenului.

Forme de loisir și sociabilitate în mediul nobilimii basarabene sub dominație imperial rusă

Cristina GHERASIM

 0000-0002-8615-6086

Studiul vieții cotidiene a nobilimii basarabene din secolul al XIX-lea oferă perspective relevante asupra modului în care elitele locale își construiau identitatea socială și culturală în contextul dominației țariste. Dincolo de activitățile administrative și economice, timpul liber constituia un spațiu privilegiat al sociabilității, în care se articulau relații de putere, norme de comportament și modele culturale. Jocurile de societate și întrecerile hipice se înscriu în acest cadru, reflectând atât influențele aristocratice europene, cât și specificul local al provinciei. Jocurile de societate, în special cele de cărți și biliardul etc., reprezentau activități frecvente în saloanele boierești și în Clubul Nobilimii, având atât funcție recreativă, cât și rol de consolidare a relațiilor sociale și politice. Aceste practici reflectau o sociabilitate rafinată, dar implicau și riscuri financiare și dimensiuni de prestigiu social.

Mărturiile contemporane (Radu Rosetti, Teodor Vârnăv, Constantin Stere, S.D. Urusov) și observațiile unor străini confirmă popularitatea jocurilor, amploarea sumelor implicate și integrarea lor în viața cotidiană a elitei. Jocurile de noroc deveneau uneori surse de venit sau pierderi considerabile, dar și mijloace de afirmare a statutului și de participare la acțiuni caritabile.

O altă componentă importantă a loisir-ului o constituiau întrecerile de cai, organizate încă din anii '30 ai secolului al XIX-lea la Chișinău. Acestea erau evenimente publice și aristocratice, desfășurate după reguli stricte, stabilite de administrația imperială. Organizarea lor implica comitete ale nobilimii, reguli privind participarea cailor și o infrastructură bine definită, ceea ce reflectă nivelul ridicat de formalizare și importanța socială a acestor competiții. Cursele de cai aveau nu doar rol recreativ, ci și funcții economice și simbolice: stimulau ameliorarea raselor cabaline, contribuiau la modernizarea agrară și militară și consolidau prestigiul nobilimii. Participarea marilor familii boierești, premiile con-

sistente și spectacolul social din jurul competițiilor evidențiau statutul elitei și integrarea Basarabiei în cultura imperială a Novorosiei.

În ansamblu, activitățile de loisir – jocurile de societate și întrecerile hipice – nu erau simple forme de divertisment, ci spații de afirmare identitară, de consolidare a relațiilor de clasă și de manifestare a valorilor aristocratice. Ele reflectă adaptarea nobilimii basarabene la influențele europene și imperiale, precum și rolul acesteia în procesele de modernizare și definire culturală a provinciei.

Presa franceză și problema Basarabiei (ianuarie - iulie 1878)

Eugen-Tudor SCLIFOS 0009-0007-8424-3868

În perioada ianuarie-iulie 1878, presa franceză a acordat o atenție deosebită chestiunii Basarabiei în contextul urmărilor războiului ruso-turc din anii 1877-1878. Dezbaterile privind retrocedarea sudului Basarabiei către Imperiul Rus a fost prezentată în presa franceză nu doar ca o dispută româno-rusă, ci ca un subiect de interes european. Ziare ca „Le Temps”, „Journal des Debats”, „Le Figaro” sau „La Republique Française” au urmărit cu atenție negocierile ruso-române și reacțiile Marilor Puteri față de revendicările Rusiei asupra celor trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail). Ziarele franceze au evidențiat contradicția evidentă între colaborarea militară româno-rusă din timpul războiului și intenția Imperiului Rus de a anexa sudul Basarabiei, teritoriul restituit Moldovei în urma Tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856. Numeroși corespondenți francezi au subliniat caracterul strategic al sudului Basarabiei, insistând asupra importanței controlului gurilor Dunării și a accesului la Marea Neagră. Unele publicații au remarcat faptul că argumentele de ordin istoric și etnic nu aveau valoare în fața pretențiilor Imperiului Rus. Numeroase ziare franceze arătau simpatie față de România, prezentată drept un stat mic, sacrificat în jocul intereselor Marilor Puteri. Alte ziare criticau tendința expansionistă a Imperiului Rus și avertizau asupra consecințelor nefaste ale modificării prevederilor Tratatului de la Paris. Cât privește discuțiile privind compensarea României prin Dobrogea, ziarele franceze observă că această compensație nu putea înlocui pe deplin pierderea unui teritoriu considerat național, dar și strategic pentru statul român. Între ianuarie și iulie 1878, presa franceză a contribuit la internaționalizarea chestiunii basarabene, fiind prezentată drept un exemplu al rivalităților dintre Marile Puteri și al fragilității principiului național în raport cu interesele geostrategice ale acestora.

Impactul reinstatuirii monopolului de stat în vânzarea băuturilor alcoolice asupra încasărilor din accize în Basarabia (1896-1914)

Andrei EMILCIUC

0000-0003-0634-5002

Către sfârșitul secolului al XIX-lea, guvernul rus a simțit necesitatea revenirii la monopolul de stat în vânzarea băuturilor alcoolice. Acest lucru s-a datorat mai multor motive obiective și subiective. Statul încerca să-și maximizeze veniturile și să tempereze fenomenul beției, scăpat de sub control. În plus, sistemul de accize, introdus în 1863, împreună cu libertatea de producere și de vânzare a băuturilor alcoolice, a intrat în conflict cu interesele distilării agricole și a subminat micii producători rurali. Totodată, creșterea permanentă a accizei a determinat răspândirea producției contrafăcute, cu un impact negativ asupra sănătății publice. Noua reformă țintea să soluționeze aceste probleme. Aprobat prin Legea din 5 mai 1892, monopolul în vânzarea băuturilor alcoolice a fost aplicat în Basarabia de la 1 iulie 1896. Implementarea acestei legi necesita mai multe eforturi: pentru organizarea achiziționării de alcool de la producătorii particulari, astfel încât, respectând interesele visteriei, să se promoveze sprijinul pentru distilarea agricolă; pentru crearea întreprinderilor de rectificare a alcoolului brut și a laboratoarelor pentru testarea calității băuturilor alcoolice; pentru purificarea băuturilor alcoolice, îmbutelierea și sigilarea acestora în recipiente de sticlă; pentru crearea unei rețele de magazine de stat pentru vânzarea băuturilor alcoolice; pentru organizarea livrării băuturilor alcoolice de la depozite la magazinele guvernamentale; pentru organizarea contabilizării și raportării în cadrul monopolului de stat; pentru organizarea colectării încasărilor în numerar din vânzarea de băuturi alcoolice de către stat. Toate cheltuielile necesare pentru aceste activități urmau să fie recuperate rapid prin majorarea accizei. Însă calculele demnitarilor ruși aveau să fie mult prea optimiste, înregistrându-se chiar o tendință de diminuare a încasărilor din acciza pe băuturi alcoolice în Basarabia. Ne propunem să analizăm cauzele acestui fenomen, dar și particularitățile de instituire a monopolului de stat în vânzarea băuturilor alcoolice în gubernie. În cercetarea noastră, am apelat la rapoartele anuale ale guvernatorului Basarabiei, precum și cele ale Ministerului de Finanțe.

Ideea de misiune imperială a Rusiei în istoriografie: între tradiție și continuitate

Igor ȘAROV

 0009-0008-5349-2332

Petru cel Mare și Ecaterina a II a au prezentat expansiunea rusă ca o misiune de civilizare și de aducere a ordinii într-un spațiu perceput drept haotic și înapoiat. În continuare, aș dori să arăt cum această ideologie imperială se prelungește și se transformă, în secolele XIX - începutul secolului XX, în ceea ce numim mitul „misiunii divine a Rusiei de eliberare și civilizare a popoarelor”, care va marca profund istoriografia rusă referitoare la Basarabia și Principatele Române.

Tradiția secolului al XVIIIlea contribuie la:

- legitimarea unei structuri statale centralizate și expansioniste;
- naturalizarea ideii că Rusia trebuie să fie o mare putere cu „frontiere naturale” extinse;
- construirea unui imaginar colectiv, în care existența imperiului este aproape o condiție a identității naționale.

Această continuitate explică de ce, până în prezent, motivele ideologice forjate sau consolidate în secolul al XVIIIlea reapar în discursuri politice și istorice contemporane: de la ideea „protectoratului” asupra populațiilor înrudite până la justificarea influenței asupra unor spații considerate „zonă naturală de interes”.

Deși în secolul al XIXlea și apoi în epoca sovietică ideologia oficială se schimbă, nucleul ideii de misiune imperială se dovedește remarcabil de persistent. Fie că este vorba de triada țaristă „ortodoxie, autocrație, popor”, fie de triada sovietică „comunism, partid, puterea sovietelor”, în ambele cazuri imperiul se definește ca purtător al unei misiuni civilizatoare și eliberatoare, îndreptățite să integreze spații vaste și diverse.

SECTIA
ISTORIE
CONTEMPORANĂ

Mișcări subversive comuniste în Chișinăul interbelic

Ion Valer XENOFONTOV 0000-0002-5993-1235

Pe parcursul perioadei interbelice, bolșevicii, creatorii unui stat de esență imperialistă, au tins să-și extindă teritoriile în perimetrul hotarelor Imperiului Rus. În această „formulă coagulată” se regăsea și Basarabia, prima provincie românească care s-a unit cu România în anul 1918 și prima atacată din exterior de către inamicul României, și anume Uniunea Sovietică.

Moscova nu a recunoscut unirea Basarabiei cu România și a organizat o serie de acțiuni conspirative, de propagandă, cu caracter ostil, orientate împotriva statului întregit român. În acest sens, a fost organizată insurecția de la Tatar Bunar (15-18 septembrie 1924), urmărind acțiuni convergente care vizau ruperea de teritorii românești revendicate de sovietici. O altă acțiune agresivă îndreptată contra României a constituit-o crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (1924), entitate teritorială care avea trasată, potrivit cartografiei sovietice, hotarele nu la Nistru, ci la Prut, dorind în felul acesta să marcheze revendicările teritoriale ale URSS.

Pentru a fragmenta teritoriile românești, sovieticii au finanțat și au susținut organizații de spionaj și propagandistice, cu scopul de a aduna informații cu conținut militar și economico-politic și de a disemina în rândurile populației mesaje de sorginte comunistă ale Internaționalei a III-a. În acest context se înscrie organizația de spionaj „Sokolov”, descoperită în 1926 de Siguranța română. Această organizație conspirativă, finanțată din exterior cu 200.000 de lei, activa la Chișinău, Tighina și Mărcăuți, transmițând informațiile acumulate peste Nistru. De

menționat faptul că insurgenții preconizau să creeze o școală de spionaj militar la Chișinău. Structura ilegalistă avea ramificații extinse în Basarabia și în Bucovina.

La 24 ianuarie 1930, comuniștii din Chișinău au organizat în memoria lui Lenin manifestații de stradă. În timp ce aceștia erau conduși spre Siguranță, comunistul Tarciover a strigat: „Jos burghezia, jos călăii poporului!”.

La 1 august 1931, la prânz, într-o magazie a Uzinei Electrice din Chișinău, obiectiv strategic, a fost depistată o bombă sovietică având inscripția „Odessa”. S-a presupus că bomba a fost adusă cu o zi înainte de unul dintre angajații uzinei înregimentați în organizații comuniste și care intenționau să provoace o explozie.

În paralel, agenții sovietici și-au intensificat acțiunile propagandistice contra României, în special asupra Basarabiei. Radioul a început să fie utilizat în scopuri propagandistice în RASSM. În 1930, la Tiraspol, noua capitală a autonomiei moldovenești, a fost inaugurată o stație radiofonică de transmisiune cu puterea de 4 kW. Pe acest fundal, s-au exprimat opinii referitoare la necesitatea fondării unui post de radio la Chișinău.

În anul 1938, în Basarabia au fost închise toate ziarurile editate în limbă rusă. Aceste publicații erau considerate ca promotoare ale ideilor politice de extremă stânga. De exemplu, ziarul de limbă rusă *Poșta Basarabiei*, editat la Chișinău, suprimat în 1938, a fost condus de Ion Cojocaru. Acesta era „cunoscut prin simpatiile sale pentru doctrina marxistă și sub conducerea căruia Poșta Basarabiei constituia o officină de zvonuri tendențioase antiromânești, îndreptate împotriva conducătorilor și Statului Român”.

Consolidarea potențialului militar, activizarea narațiunii de revanșare, apropierea URSS de Germania nazistă a direcționat Kremlinul spre aplicarea metodelor *hard*, utilizând amenințarea directă asupra securității statului român prin anexarea de teritorii.

Farmaciile Ogrăzii Armenești din Chișinău în perioada interbelică

Lidia PRISAC

 0000-0002-3406-3670

În raport cu perioada țaristă, când în Chișinău erau doar cinci farmacii, în perioada interbelică numărul acestora s-a majorat, în oraș funcționând 21 de farmacii particulare, amplasate, mai ales, în partea centrală a urbei, unde comerțul era la el acasă. Cea mai mare farmacie aparținea doctorului Cogan și se afla pe str. Alexandru cel Bun nr. 94. Mai mult chiar: în Chișinău activa și un Colegiu Farmaceutic, care se afla pe aceeași stradă, președinte fiind Dumitru Diaconescu, proprietarul farmaciei cu același nume.

Din cele 21 de farmacii particulare, patru, inclusiv un depozit farmaceutic, se aflau în cadrul Ogrăzii Armenești din Chișinău. În 1920, potrivit unui document de inventariere, zona ogrăzii ce găzduia cele patru farmacii erau sectoarele XV și XVI, farmaciile fiind amplasate la parterul celor câteva clădiri cu două și un singur etaj, situate pe străzile Aleksandrovskaja și Armenească. Astfel, primele două farmacii se aflau la parterul celor două clădiri din sectorul XV, a căror fațadă dădea spre strada principală a orașului. Prima farmacie (dotată cu fir electric) era amplasată într-o cameră cu două ferestre de vitrină și ușa spre stradă. Spațiul mai includea o cameră de locuit cu bucătărie în atenansă (cu două ferestre și ușă în curte; sobă și plită din cărămidă). Farmacia, inclusiv spațiul adiacent, era deținută din 1919 de Aizik Kagheli, care plătea pentru chirie suma de 10 000 de lei anual. A doua farmacie, numită „Sanitas”, era amplasată într-o cameră mare, alături de care se mai aflau patru camere cu bucătărie în atenansă (cu trei ferestre și o ușă spre stradă în farmacie; o fereastră și o ușă spre stradă dintr-o cameră de locuit; trei ferestre și o ușă în curte). Dotat cu fir electric, tot spațiul era arendat de șase ani pentru suma de 8 000 lei anual de Vladimir Șlezinger.

Același sector includea și depozitul farmaceutic denumit „Veritas”. Acesta se afla la primul etaj al uneia din clădirile ce dădeau în str. Aleksandrovskaja și era amplasat într-o cameră cu destinația de magazin (cu două ferestre de vitrină și o ușă dublă spre stradă), căreia i se alătura

și o cameră de locuit cu bucătărie (geam și ușă în curte). Spațiul avea o plită și o sobă din cărămidă, inclusiv o sobă portativă din gresie (ferestrele și ușile vopsite). Dotat cu fir electric, tot spațiul era arendat din 1915 pentru suma anuală de 3 100 de lei de Gherș Redko-Reitih.

Celelalte două farmacii se aflau în sectorul XVI, în clădirile ce aveau fațada pe str. Armenească. Prima farmacie se afla într-o clădire cu un singur etaj și era amplasată într-o cameră cu două ferestre și ușă spre stradă; partea din spate a camerei servind drept locuință. Tot spațiul era arendat pe un an pentru suma de 600 de lei anual de Klara Fihman. A doua farmacie se afla într-o altă clădire cu un etaj, pe aceeași stradă, și era amplasată într-o cameră (cu două ferestre de vitrină și ușă spre stradă), alăturate căreia mai erau două camere de locuit (cu două ferestre și ușă în coridor; sobă din teracotă și plită din cărămidă). Tot spațiul era arendat din 1914, pentru suma de 1 500 de lei anual, de Nuhim Felidman.

Produse farmaceutice erau cele mai promovate în farmaciile din Chișinău, în stoc aflându-se atât medicamente străine, cât și autohtone. Tot în farmacii puteau fi găsite parfumuri franțuzești în sticle și la gramaj, apă parfumată de colonie, accesorii pentru toaletă (creme, cosmetice, pastă de dinți, pudră, săpun etc.), inclusiv apă minerală. Cea mai promovată apă minerală era cea purgativă „Brazu” (aprobată de Consiliul Sanitar Superior, reprezentant general pentru Basarabia fiind Casa de Comerț „I. Grinfeld”). Apa se recomanda să fie băută rațional, întrucât avea efecte medicamentoase asupra organismului, doza normală fiind de un pahar (probabil, pe zi).

Școala mobilă (передвижка) ca laborator social al regimului sovietic: educație ideologică, selecție de cadre și inginerie socială în RASSM

Liliana ROTARU

 0000-0002-3051-5721

Studiul propune o analiză a școlilor mobile (школа-передвижка), create în RASSM începând cu anul 1926, interpretate ca veritabile „laboratoare sociale” ale regimului sovietic. Acest tip de școli de alfabetizare și „iluminare politico-ideologică”, utilizate pe scară largă în mediul rural, au urmărit, în primul rând, să extindă educația politico-ideologică asupra membrilor de partid, comsomoliștilor, activului țărănesc neafiliat, femeilor delegate și tineretului rural, în general, în vederea creșterii nivelului lor de conștiință politică, a pregătirii lor pentru integrarea în structurile de partid și a comunizării satului din RASSM. Dincolo de scopurile declarate, aceste instituții au facilitat pătrunderea directă a aparatului ideologic în spațiul rural, contribuind la consolidarea controlului politic asupra comunităților aflate în proces de sovietizare și comunizare. Pe baza surselor arhivistice și a literaturii de specialitate, studiul arată că școala-peredvizhka a funcționat simultan ca mecanism de formare ideologică și ca instrument de selecție socială, contribuind la identificarea și promovarea indivizilor considerați loiali și „sănătoși” din punct de vedere social (țărani săraci, zilieri agricoli, mijlocași etc.). În acest sens, ea se înscrie în fenomenul mai larg al „vydvizhenie” (выдвижение), prin care regimul sovietic urmărea crearea unei elite politice provenită din rândul claselor muncitoare. Deși interesul pentru frecventarea acestor școli era adesea redus, de fapt, participarea oferea oportunități reale de mobilitate socială, transformând activul rural într-un rezervor de cadre pentru administrația sovietică și de partid.

Un aspect important al analizei îl constituie raportul dintre politica oficială de indigenizare și realitățile din raioanele RASSM. Oficial, aceste școli trebuiau organizate pe criterii etnice, iar predarea urma să se desfășoare în limba populației satului respectiv, dar cercetarea evidențiază o discrepanță semnificativă între indicațiile autorităților și practica din RASSM. În contextul ucrainizării din RSS Ucraineană,

formatorii (de obicei, studenți ai instituțiilor de învățământ de partid) utilizau predominant ucraineana sau un amestec ruso-ucrainean, inclusiv în satele moldovenești. Situația era justificată prin lipsa materialelor didactice în limba română/moldovenească, prin competențele lingvistice limitate ale lectorilor sau prin faptul că audienții nu știau bine nici rusa, nici ucraineana, dar, de fapt, aceasta reflectă o tendință de uniformizare lingvistică și culturală, aflată în tensiune cu discursul oficial al „moldovenizării”. Astfel, școala mobilă mai îndeplinea o funcție – de integrare lingvistică și de control simbolic.

Școlile mobile au dispărut la sfârșitul anilor 1920, odată cu intensificarea politicilor represive în contextul colectivizării. Deși au funcționat o perioadă relativ scurtă în RASSM, acestea au avut un rol important ca spații de intervenție socială strategică, menite să transforme structura socială și să consolideze controlul politic al statului sovietic.

Foamea din RSSM: cazul raionului Căușeni

Anatol PETRENCU

 0000-0002-5449-1023

În 2026-2027 se vor împlini 80 de ani de la Foamea organizată de conducerea URSS în RSSM. Este un bun prilej de a re-analiza fenomenul ca atare, precum și de a trage concluzii, bazate pe examinarea documentelor publicate, dar și pe alte surse, inclusiv memorii ale celor ce au supraviețuit. Scopul actualei intervenții este de a expune starea de lucruri din localitățile raionului Căușeni în luna februarie 1947 – apogeul Foamei, zilele când numărul celor decedați din cauza foamei a fost cel mai ridicat. Vom analiza Memoriul șefului secției județene Bender al MAI al RSSM, Nikitenko, adresat secretarului comitetului județean Bender al PC (b)M, P.K. Bîcikov, cu privire la situația îmbolnăvirii de distrofie a populației din raioanele județului Bender și la măsurile de combatere a acesteia, datat cu 13 februarie 1947.

Conform Memoriului, în raionul Căușeni, numărul total al bolnavilor de distrofie era de 4 123 de persoane, inclusiv 2 279 copii. Autorul Memoriului a constatat o diferență semnificativă între cifrele oferite de secția raională a MAI și materialele acumulate de consiliile satești. Astfel, potrivit organelor de ocrotire a sănătății, în raion erau bolnavi de distrofie 4 123 persoane, pe când consiliile satești au indicat (în total) 6 318 de oameni, diferența fiind de 2 196.

**Principesa Ileana în vizorul Securității (1948-1952).
Oportunități de analiză istorică în baza surselor arhivistice
aflate la CNSAS (studiu de caz)**

István BANDI

 0000-0002-4301-3755

Supravegherea operativă a Principesei Ileana a României de către Securitate între 1948 și 1952, imediat după instalarea forțată a regimului comunist și abdicarea Regelui Mihai, reprezintă o sursă arhivistică de o valoare inestimabilă pentru înțelegerea mecanismelor de represiune, aplicate familiei regale. Materialul cules, în primul rând, oglindește râvna regimului nou-instalat de a elimina orice simbol monarhic, perceput ca un centru de rezistență legitimă, și, simultan, ne prezintă o cronologie a hărțuirii executate de serviciile de informații românești comuniste. Diferitele tipuri de documente, cuprinse în dosarul deschis pe numele Principesei Ileana, oferă oportunitatea de a studia modul de operare al Securității în primii ani de comunism. Documentele arată cum Ileana, cunoscută pentru activitatea sa umanitară și popularitatea sa, a fost ținta unor măsuri stricte de izolare și confiscare a bunurilor. Analiza acestor surse arhivistice permit o reconstituire a anturajului principesei și presiunile exercitate asupra ei, pentru a o forța să părăsească țara. Totodată, materialele aflate în custodia CNSAS oferă detalii prețioase despre legăturile Ilenei cu membrii familiei regale rămași sau plecați în exil. Prin studiul acestora, se poate analiza fragmentarea familiei regale, strategiile de supraviețuire și încercările de a-și salva proprietățile. Documentele arată că, în ciuda supravegherii, Ileana a încercat să mențină o oarecare formă de activitate socială, fapt considerat periculos de noul regim.

Criza politică în RSSM (1949-1950): premise, circumstanțe, urmările

Ruslan ȘEVCENCO

 0000-0001-5203-7858

Începutul conducerii lui N. Coval în Moldova nu crea impresia că în anii apropiați în republică va avea loc o criză politică de proporții, în examinarea căreia va fi atrasă chiar conducerea supremă a URSS. În pofida faptului că N. Coval a fost unul din principalii vinovați de foametea organizată din anii 1946-1947 și că a fost numit în funcție chiar în mijlocul foametei, în iulie 1946, el nu a purtat nicio răspundere pentru decesul sutelor de mii de cetățeni ai republicii, executând indicațiile Kremlinului. Însă el s-a dovedit incapabil să oprească întărirea pozițiilor Mișcării de Rezistență în Moldova și, neavând autoritatea liderilor unor republici, care se aflau în situație similară (Ia. Kalnberziņš, Letonia, A. Snecikus, Lituania), a nimerit într-o situație extrem de complicată, deoarece nu a reușit să fortifice republică cu cadre experimentate. În republică au fost constatate și alte eșecuri în conducere: „liberalism” excesiv în atitudinea față de oponenții regimului (M. Radul), scăderea nivelului de disciplină, furturi masive la întreprinderi, nivelul foarte scăzut de trai, „nănășism” la numirea în funcții ș.a. Pe parcursul celei de-a două jumătăți a anului 1948 – a primelor luni ale anului 1949, Moscova aduna informații despre cele întâmplate în Moldova. La 9 aprilie 1949, Biroul Politic al CC a adoptat o hotărâre cu privire la scrisorile care au parvenit la CC al PC (b) Unional din RSSM, în care activitatea conducerii partinice a RSSM a fost supusă unei critici dure. Deși Coval și apropiații lui și-au recunoscut vina, ei au continuat să conducă cu aceleași metode. Și, cu toate că totuși Coval a reușit să reducă esențial valul de rezistență anticomunistă, organizând relativ bine expulzările în masă ale oponenților regimului, Moscova s-a convins că el este insuficient pregătit pentru administrarea republicii și nu este capabil de soluționarea unor probleme de proporții, pe care le avea atunci republica – în special, construcția complexului industrial sau construcția masivă a locuințelor. De aceea, la 5 iunie 1950, la solicitarea Moscovei, Coval a fost nevoit să expedieze un raport detaliat despre activitatea Biroului CC, în fruntea

căruia se afla. Deoarece acest document nu a impresionat Kremlinul, a fost emisă decizia de a-l demisiona pe Coval: el a fost trimis la cursuri de recalificare pentru primii secretari ai CC. Următoarele pagini din biografia lui sunt mai puțin cunoscute, dar ele ne arată că, după o perioadă de izolare politică în perioada lui Stalin și, parțial, în timpul lui Hrușciiov, spre sfârșitul anilor 1950, Coval din nou își recuperează pozițiile în aparatul de partid și de stat, devenind, la început, Președinte al Comitetului de Stat pentru planificare, iar apoi – și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, deși în perioada aceasta el depășise deja vârsta de pensionare. Evoluției carierei lui i-a pus capăt boala: în 1967, el a demisionat, iar la 15 ianuarie 1970 a decedat de cancer. Restabilirea pozițiilor în aparatul de partid și de stat se explică anume prin motivele care au contribuit la eliberarea lui în 1950: el se străduia să evite remanieri masive de cadre și să nu se certe cu aparatul partinic republican.

Lucrări plastice din creația arhitectului Alexei Șciusev cu referire la arhitectura postbelică a orașului Chișinău

Anatolie POVESTCA

 0000-0002-3462-6269

În patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei se păstrează numeroase colecții de documente, fotografii, schițe de lucrări plastice și proiecte arhitecturale din creația lui Alexei Șciusev. Un interes științific și artistic deosebit îl prezintă colecția de lucrări plastice autentice și originale ale arhitectului, care reflectă viziunea sa asupra arhitecturii postbelice a capitalei.

Arhitectul Alexei Șciusev a elaborat mai multe concepții și planuri privind reconstrucția și dezvoltarea orașului Chișinău. În viziunea lui urbanistică, orașul era conceput ca un centru cultural complex, în care existența unui teatru ocupa un rol esențial. Proiectul edificiului Teatrului de Operă și Balet prevedea, inițial, mai multe amplasamente posibile, printre care locația actualului Teatru Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”, precum și zona situată în spatele Magazinului „Gemenii”.

Printre propunerile urbanistice ale arhitectului se remarcă ideea constituirii unei zone industriale în proximitatea gării feroviare, corespunzătoare, în prezent, zonei cartierului Ciocana. A fost preconizată construcția unei autostrăzi de centură, conectată cu actuala stradă Alexei Mateevici, care să asigure legătura cu direcția Hâncești și cu sudul republicii. Artera principală a orașului, bulevardul Ștefan cel Mare, urma să fie extinsă în linie dreaptă până la periferiile actualului sector Botanica.

Planul urbanistic mai includea și dezvoltarea infrastructurii rutiere și hidrotehnice. Din Parcul Catedralei, spre zona actualului cartier Albișoara, erau prevăzute trei artere noi, însoțite de construirea a trei poduri din piatră peste râul Bâc. Proiectul prevedea amenajarea albicii râului prin acoperirea acestuia cu plăci de marmură și granit, lărgirea și adâncirea cursului de apă, precum și transformarea acestuia într-un canal navigabil, similar celor din Veneția și S. Petersburg. La confluența cu Nistru, era prevăzută amenajarea unui port naval.

În ceea ce privește organizarea spațiilor verzi, zona de origine a cartierului Râșcani era concepută ca un amplu parc de odihnă și agrement destinat locuitorilor capitalei. Arhitectul a propus edificarea în centrul orașului a clădirii Casei Guvernului, într-un stil clasic francez, pe amplasamentul actualului Guvern al Republicii Moldova, cu scopul de a evidenția prestigiul și importanța capitalei la nivelul celorlalte capitale unionale.

Un alt element important al viziunii sale îl constituia dezvoltarea învățământului superior. Alexei Șciusev a propus amplasarea Universității în fosta clădire a Școlii Eparhiale, situată în apropierea gării feroviare. Mai târziu, din considerente diverse, a fost aleasă locația actuală a Universității de Stat din Moldova, delimitată de străzile Kogălniceanu, Pușkin, Mateevici și Hașdeu.

Planurile arhitectului mai includeau construcția unui magazin universal pe amplasamentul actualului magazin „Gemenii”, amenajarea unei piețe comerciale în zona unde se află în prezent maternitatea de pe bulevardul Grigore Vieru, precum și realizarea unui lac de acumulare, corespunzător actualului Parc Valea Morilor.

În ansamblu, aceste proiecte și concepții reflectau o viziune urbanistică amplă și coerentă, orientată spre modernizarea și monumentalizarea orașului Chișinău, în contextul perioadei sovietice postbelice.

Puterea în ofensivă. Criticile aduse de comuniștii moldoveni istoricilor români în anii 1965-1980

Antoni P. KUBIAK

 0009-0009-9622-7472

În intervenția mea îmi propun să analizez acuzațiile formulate de Comitetul Central al Partidului Comunist din Moldova la adresa istoricilor români, activi în perioada 1965-1980.

La început, se impune o scurtă explicație privind delimitarea cronologică a acestei prezentări. Intervalul propus corespunde perioadei în care funcția de prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist din Moldova a fost deținută de Ivan Bodiul. Acesta a fost un susținător fervent al teoriei privind existența unei identități naționale distincte a moldovenilor față de români (sub conducerea sa, discursul moldovenist a fost considerabil consolidat), era convins de existența unei limbi moldovenești separate și privea cu neîncredere – în acord cu poziția Kremlinului – politica istorică și externă a României.

Aceasta din urmă a suferit o transformare în prima jumătate a anilor '60 ai secolului XX și, nu de puține ori, s-a aflat în contradicție cu interesele Uniunii Sovietice. RSS Moldovenească a reprezentat unul dintre fronturile confruntării dintre comuniștii români și cei sovietici, în principal din cauza statutului, considerat nerezolvat la București, al apartenenței statale a Basarabiei. Istoricii și politicienii sovietici au acuzat partea română de falsificarea istoriei, de denaturarea faptelor legate de unirea Basarabiei cu România în 1918, precum și de așa-numita „eliberare” a Basarabiei în 1940, dar și de promovarea ideii că moldovenii ar fi, în esență, români.

În prezentarea mea, mă voi baza pe materialele-sursă, reunite de Elena Negru și Gheorghe Negru în volumul *Cursul deosebit al României și supărarea Moscovei*, publicat la Chișinău în 2016. Voi sistematiza toate acuzațiile formulate de comuniștii moldoveni la adresa istoricilor români, precum și propunerile privind combaterea narațiunii istorice românești. În plus, voi confrunța aceste acuzații cu conținutul efectiv al publicațiilor românești apărute în perioada analizată.

Această confruntare a surselor îmi va permite să evaluez în ce măsură criticile aduse istoricilor din România au fost întemeiate și în ce măsură au fost exagerate. Desigur, voi raporta această analiză la contextul relațiilor politice sovieto-române din acea perioadă, deoarece activitatea istoricilor nu poate fi înțeleasă în afara cadrului deciziilor și tensiunilor de la nivelul conducerii politice.

Tema propusă este, fără îndoială, bine cunoscută în mediul academic din Republica Moldova; pentru noi însă, ca cercetători polonezi, ea rămâne deosebit de interesantă și relativ puțin explorată.

Emil Loteanu în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei: valorificarea patrimoniului cinematografic și literar*

Ana Maria RUSNAC

 0009-0000-3315-5795

Personalitatea regizorului, scenaristului și poetului Emil Loteanu ocupă un loc important în patrimoniul cultural al Republicii Moldova, fiind recunoscut atât pentru contribuțiile sale cinematografice, cât și pentru creația literară. În colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei se păstrează o serie de bunuri de patrimoniu, care reflectă diverse aspecte ale activității și personalității acestui om de cultură, constituind surse documentare valoroase pentru cercetarea și valorificarea moștenirii sale culturale.

Printre bunurile culturale din patrimoniul MNIM se numără o broșură dedicată creației regizorului Emil Loteanu (FB-22530-15), care conține informații despre activitatea sa artistică și despre contribuția sa la cinematografia din spațiul sovietic și românesc. De asemenea, în fondurile muzeului se păstrează materiale legate de colaborarea sa cu renumitul compozitor Eugen Doga, precum partitura pentru voce și pian a lucrării „Suprema chemare” (FA-10254-22), ce include note și mențiuni realizate de Emil Loteanu (xerocopie). Aceste documente evidențiază relația creativă dintre regizor și compozitor, colaborare care a contribuit la realizarea unor importante producții cinematografice.

Colecțiile MNIM includ, de asemenea, programe ale filmelor regizate de Emil Loteanu, fotografii-portret ale acestuia, precum și imagini documentare care surprind întâlniri și colaborări artistice. Printre acestea se remarcă o fotografie în care apar împreună compozitorul Eugen Doga și regizorul Emil Loteanu, mărturie vizuală a unei relații profesionale marcante pentru cinematografia și cultura muzicală din spațiul basarabean.

---

* Cercetarea a fost realizată în cadrul subprogramului 180101: „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”, la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Pe lângă materialele legate de activitatea cinematografică, fondurile muzeului păstrează și piese relevante pentru creația literară a lui Emil Loteanu. Un exemplu este volumul „Izbrannaya lirika”, publicat la editura „Molodaia Gvardiia” în anul 1967, care include un ciclu de poezii lirice și o prefață semnată de Chiril Kovalji. Volumul conține traduceri realizate de autori precum Yuri Levitansky și Anatoly Zaurich, reflectând interesul pentru promovarea creației poetice a autorului în spațiul cultural rus. Un element deosebit al exemplarului păstrat în colecțiile muzeului este autograful de pe pagina de titlu, adresat Olgăi Petrovna Ulitzki, cu textul: „Lui Olga Petrovna Ulitzki cu respect și mulțumire”, datat 15 decembrie 1967, ceea ce conferă piesei o valoare memorială și documentară aparte.

Prin analiza acestor bunuri culturale din patrimoniul muzeal, comunicarea evidențiază potențialul colecțiilor MNIM de a contribui la valorificarea și promovarea moștenirii culturale a lui Emil Loteanu. Documentele, fotografiile și publicațiile păstrate în fondurile muzeului permit reconstituirea unor aspecte importante ale activității sale artistice și ale relațiilor sale profesionale, oferind, totodată, publicului și cercetătorilor posibilitatea de a descoperi complexitatea personalității sale creatoare. Astfel, patrimoniul muzeal devine un instrument esențial pentru conservarea memoriei culturale și pentru transmiterea valorilor culturale către generațiile viitoare.

Cercetări seismologice la Institutul de Geofizică și Geologie a Academiei de Științe a RSS Moldovenești (anii 1970-1980)

Cornel VELNIȚA

 0009-0006-8100-1372

În 1967, pe baza Institutului de Geologie și Resurse Minerale Utile și a Stației seismice de suport „Chișinău”, a fost fondat Institutul de Geofizică și Geologie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești.

Cercetările seismologice din această structură științifică erau realizate în cadrul Laboratorului de seismologie, condus de membrul corespondent al Academiei de Științe a RSSM, doctor în științe geologico-minerale, A. Drumea, tot el și director al Institutului de Geofizică și Geologie (1970-2002)

Tematica de cercetare a *Laboratorului de seismologie* se axa pe elaborarea metodelor de prognoză a locului și timpului producerii cutremurilor puternice și consta în cercetarea particularităților spațio-temporale ale proceselor, pentru determinarea nivelului de pericol seismic în regiunea carpatină.

Echipa laboratorului a realizat, pe parcursul anilor 1970, activități de studiere a seismicității, seismotectonicii și a pericolului seismic al regiunii carpatine, fiind cercetate în detaliu legitățile de manifestare ale distrugătorului cutremur din 4 martie 1977. A fost întocmită o hartă complexă a zonării RSSM și a teritoriilor adiacente, care era și parte componentă a hărții de zonare seismică a URSS, fiind inclusă în *Gostroi-ul* RSSM, ca normativ în construcții și proiectare pe teritoriul Moldovei sovietice.

Cercetătorii laboratorului de seismologie au participat la elaborarea obiectivelor guvernamentale de apreciere a seismicității pentru alegerea amplasamentului unei centrale electrice atomice pe teritoriul RSSM, la realizarea proiectului internațional UNESCO pentru evaluarea pericolului seismic al regiunii carpatino-balcanice (privind teritoriile Moldovei, României, Bulgariei, Iugoslaviei, Greciei, Albaniei) în 1974 și proiectul comisiei Academiei de Științe a statelor socialiste privind geofizica planetară, precum și la organizarea conferințelor internaționale și unio-nale de seismologie și geofizică. Lucrările de cercetare ale oamenilor de

știință din RSSM au favorizat dezvoltarea metodei *cantitative* în seismologie *per ansamblu* la nivel de URSS.

În anii 1980, echipa de seismologi, sub îndrumarea lui A. Drumea, participă la efectuarea cartării seismicității Oceanului Atlantic, iar ca urmare a eforturilor de cercetare în comun a fost publicarea unei lucrări fundamentale în evaluarea activității zonelor de rift-mediu oceanic, și anume a *Atlasului geologico-geofizic al oceanului Atlantic* (1989-1990). În calitate de expert, A. Drumea a participat în diferite comisii internaționale privind examinarea problemelor seismicității terenurilor pentru construcția unor centrale atomice în Iugoslavia, Irak, Bulgaria, Mexic, fiind secondat în expertizare de geofiziciană și seismoloaga N. Stepanenco, din același laborator, participând la elaborarea capitoului *Seismicitatea* din *Atlasul geologico-geofizic al Oceanului Atlantic* (Proiect UNESCO). Pe baza materialelor acumulate și în urma cercetărilor efectuate, au fost publicate trei monografii și zeci de articole științifice în reviste de specialitate unionale (URSS) și occidentale.

Images of Soviet Hippies in Soviet Moldova of 1976

Paula POPOV

 0009-0007-8521-740X

A picture from 1976, on the main boulevard of Chisinau, the capital of the MSSR: the subjects are a father and son, but behind them stands a young man in flared pants, a Shag haircut, and Western boots. This research is based on interviews conducted with people who lived in Chisinau during the 1970s, during these conversations, the idea that Soviet hippies existed in the MSSR was often denied. How, then, do we explain the man in the picture? Was he a part of a fashion trend, or a subculture with which the larger public was simply unfamiliar? To answer this, this study analyzes the satirical journals of the time, specifically the MSSR's "Кипэруш" (tr: Pepper) and the USSR's "Крокодил" (tr: Crocodile), alongside fashion journals of the period. This research aims to identify the public's opinion and how "usual citizens" viewed young people with hippie attributes living in Soviet Moldova. It explores the idea, whether these youths were seen as a part of a fashion trend or a subculture known only to the initiated few.

CUPRINS

PROGRAM.....	3
REZUMATELE COMUNICĂRILOR	12
Andrei COROBCEAN Considerații privind utilizarea datelor etnografice în interpretarea socială a vestigiilor arheologice	12
Natalia OVCEAROV „Vârfurile” din fildeș de mamut din stațiunile paleoliticului superior în spațiul pruto-nistrean.....	14
Sergiu BODEAN The one-eyed male figurines of the Cucuteni B Phase.....	15
Ghenadie SÎRBU Grupul cultural Horodiștea-Gordinești în raport cu alte comunități eneolitice târzii din Europa de Sud-Est: o paradigmă a sincronismelor.....	17
Mariana SÎRBU O groapă din perioada târzie a epocii bronzului, descoperită în așezarea Cazaclia II.....	18
Mihail BĂȚ Situl Saharna „Țiglău” în contextul proceselor culturale din prima epocă a fierului: o privire sinoptică asupra ultimelor campanii de cercetare.....	20
Serghei PASCARI, Aurel ZANOCI Rezultate preliminare ale prospecțiunilor LiDAR la cetățile „circulare” din epoca fierului de pe teritoriul Republicii Moldova.....	21
Dumitru CONDREA, Sergiu SERBINOV, Daniela NEAGA Un nou sit arheologic descoperit pe moșia satului Fundul Galbenei, raionul Hâncești.....	23
Victor DULGHER, Vladimir CHITIC, Dumitru CONDREA, Sergiu SERBINOV Situri ale culturii getice de pe moșia satului Scoreni, raionul Strășeni.....	26
Alexandra CRISTEA, Aurel ZANOCI Cercetări arheozooloogice la situl de epoca fierului Hansca „Toloacă”, raionul Ialoveni.....	28

Cristian COROLENCO	
De la estampaj la algoritm: contribuții la automatizarea studiului ștampilelor amforice grecești	30
Octavian MUNTEANU, Michael MEYER, Vasile IARMULSCHI, Torben SCHATTE	
Noi descoperiri de construcții pe pari la Ivancea Sub Pădure	31
Tatiana NAGACEVSCHI, Vitalie SOCHIRCĂ, Sergiu MATVEEV, Vlad VORNIC	
Aspecte pedologice ale șanțului Valului lui Traian de Jos (sector Găvănoasa - Vulcănești). Campania anului 2025	33
Ion EREMIĂ	
Istoria antică și medie timpurie a românilor în opera lui Vasile Tatișcev	37
Andrei PROHIN	
Comentariul lui Andrei de Cezareea la „Apocalipsa lui Ioan” în manuscrisele slavone din Țările Române (sec. XIV-XVI)	39
Emil DRAGNEV	
Sfintele martire în naos. Ocurențele moldovenești	41
Maria DRAGNEV	
Voievozii munteni în tablourile votive din Moldova în secolul al XVI-lea	43
Lilia ZABOLOTNAIA	
Scrisori testamentare ale moldovencilor din Polonia: dimensiuni istorice, juridice și culturale (sec. XVI-XVII)	45
Igor BERCU	
Cuceririle otomane în sud-estul Țării Moldovei și problema Bugeacului	46
Alina FELEA	
Fenomenul adulterului în Țara Moldovei (sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea): morala creștină, legislația și realitatea	48
Valentin TOMULEȚ	
Între declasare și reconfigurare socială: o reevaluare critică a perspectivei lui A.D. Xenopol asupra mazililor	50
Sergiu BOȚOLIN	
Centru, periferie și guvernare diferențiată: Imperiul Rus și periferiile sale occidentale	52
Maria CUNICHEVICI-MORARU	
Rolul și locul porturilor Ismail, Chilia și Reni în politica comercială a Imperiului Rus până la începutul sec. XIX-lea	54

Anastasia GUȚU	
Tariful vamal al Imperiului Rus din 1822 și impactul asupra relațiilor comerciale ruso-austriece (studiu de caz: regiunea Basarabia)	56
Roman ȚABUR	
Evoluția cercetărilor privind comerțul Basarabiei prin porturile dunărene Ismail, Chilia și Reni (1812-1856) în istoriografia rusă din secolul al XIX-lea ...	58
Cristina GHERASIM	
Forme de loisir și sociabilitate în mediul nobilimii basarabene sub dominație imperial rusă	60
Eugen-Tudor SCLIFOS	
Presă franceză și problema Basarabiei (ianuarie - iulie 1878)	62
Andrei EMILCIUC	
Impactul reinstituirii monopolului de stat în vânzarea băuturilor alcoolice asupra încasărilor din accize în Basarabia (1896-1914)	63
Igor ȘAROV	
Ideea de misiune imperială a Rusiei în istoriografie: între tradiție și continuitate	64
Ion Valer XENOFONTOV	
Mișcări subversive comuniste în Chișinăul interbelic	65
Lidia PRISAC	
Farmaciile Ogrăzii Armenești din Chișinău în perioada interbelică	67
Liliana ROTARU	
Școala mobilă (передвижка) ca laborator social al regimului sovietic: educație ideologică, selecție de cadre și inginerie socială în RASSM	69
Anatol PETRENCU	
Foamea din RSSM: cazul raionului Căușeni	71
István BANDI	
Principesa Ileana în vizorul Securității (1948-1952). Oportunități de analiză istorică în baza surselor arhivistice aflate la CNSAS (studiu de caz)	72
Ruslan ȘEVCENCO	
Criza politică în RSSM (1949-1950): premise, circumstanțe, urmările	73
Anatolie POVESTCA	
Lucrări plastice din creația arhitectului Alexei Șciusev cu referire la arhitectura postbelică a orașului Chișinău	75

Antoni P. KUBIAK	
Puterea în ofensivă. Criticile aduse de comuniștii moldoveni istoricilor români în anii 1965-1980	77
Ana Maria RUSNAC	
Emil Loteanu în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei: valorificarea patrimoniului cinematografic și literar.....	79
Cornel VELNIȚA	
Cercetări seismologice la Institutul de Geofizică și Geologie a Academiei de Științe a RSS Moldovenești (anii 1970-1980).....	81
Paula POPOV	
Images of Soviet Hippies in Soviet Moldova of 1976.....	83

Bun de tipar 22.05.2026

Formatul 60×84 1/16.

Tirajul 60 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009

ISBN 978-9975-77-522-9

9 789975 775229 >